

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

**Motivace studentů středních škol se specializací v sociální činnosti
k volbě kariéry sociálního pracovníka**

Bakalářská práce

2024/2025

Leona Dobiášová

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Leona Dobiášová**
Osobní číslo: **H22187**
Studijní program: **B0288A250002 Humanitní studia**
Specializace: **Humanitní studia – Specializace v pedagogických vědách**
Téma práce: **Motivace studentů středních škol se specializací v sociální činnosti k volbě kariéry sociálního pracovníka**
Zadávající katedra: **Katedra věd o výchově**

Zásady pro vypracování

Bakalářská práce se zaměřuje na motivaci studentů středních škol s oborem sociální činnost k volbě kariéry sociálního pracovníka. Teoretická část se týká historie sociální práce v České republice, také jejím významem, definicí a modely motivace v kontextu sociální práce. Praktická část je prezentována výzkumným šetřením, které spočívá ve zpracování anonymního dotazníku pro studenty a následného vyhodnocení zjištěných výsledků.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- GULOVÁ, Lenka. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Pedagogika. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3379-1
- KOLMAN, Luděk. *Motivace, produktivita a způsob života*. Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 978-80-7201-892-5
- MÁTEL, Andrej. *Teorie sociální práce I: sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. Praha: Grada Publishing, 2019. ISBN 978-80-271-2220-2
- MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-502-8
- MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Marcela Ehlová, Ph.D.**
Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: **30. března 2024**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. března 2025**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2024

Prohlášení autora

Prohlašuji:

Práci s názvem „Motivace studentů středních škol se specializací v sociální činnosti k volbě kariéry sociálního pracovníka“ jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jiného subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 28.3. 2025

Leona Dobiášová v. r.

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucí své bakalářské práce PhDr. Marcele Ehlové, Ph.D., za její odborné vedení, cenné rady, ochotu a čas, který mi věnovala při zpracovávání této práce.

Mé poděkování patří také ředitelům škol, kteří mi umožnili realizaci výzkumu, a především studentům, kteří se ochotně zapojili jako respondenti.

V neposlední řadě děkuji své rodině a příteli za neocenitelnou podporu, trpělivost a povzbuzení během celého studia.

Anotace

Bakalářská práce se zaměřuje na motivaci studentů středních škol s oborem sociální činnosti k volbě kariéry sociálního pracovníka. Teoretická část se týká historie sociální práce v České republice, také jejím významem, definicí a modely motivace v kontextu sociální práce. Praktická část je prezentována výzkumným šetřením, které spočívá ve zpracování anonymního dotazníku pro studenty a následného vyhodnocení zjištěných výsledků. Cílem studie je identifikovat důvody, proč si studenti vybírají budoucí kariéru v oblasti sociální práce a zjistit, které oblasti sociální práce jsou pro ně nejatraktivnější.

Klíčová slova

Motivace, sociální práce, volba kariéry, sociální pracovník, kvantitativní výzkum

Title

Motivation of high school student specializing in social work to choose a career as a social worker

Anotation

Bachelor's thesis focuses on the motivation of high school students specializing in social work to choose a career as a social worker. The theoretical part addresses the history of social work in the Czech Republic, its significance, definition and motivation models in the context of social work. The practical part presents research conducted through an Anonymous questionnaire for students, followed by an evaluation of the collected data. The aim of the study is to identify the reason why students choose a career in social work and to determine which areas of social work are the most attractive for them.

Key words

Motivation, social work, career choice, social worker, quantitative research

Obsah

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 Historie sociální práce v České republice.....	10
1.1 Sociální práce do roku 1948	10
1.2 Sociální práce od období socialismu až po rok 1989.....	11
1.3 Sociální práce od roku 1989 až po současnost	12
2 Definování a význam sociální práce	14
2.1 Globální vymezení sociální práce.....	14
2.2 Národní a odborné vymezení sociální práce.....	15
2.3 Význam sociální práce.....	16
3 Stručný přehled metod sociální práce.....	18
3.1 Případová práce.....	18
3.2 Poradenství.....	18
3.3 Krizová intervence.....	19
3.4 Mediace.....	19
3.5 Skupinová práce.....	20
3.6 Komunitní práce	20
4 Sociální pracovník	21
4.1 Rizika profese sociálního pracovníka	22
4.1.1. Syndrom vyhoření	22
4.1.2 Syndrom pomocníka.....	23
5 Motivace	24
5.2 Výkonová motivace	24
5.3 Motivační teorie v kontextu sociální práce.....	25

5.3.1 Maslowova teorie potřeb	25
5.3.2 Teorie očekávání	26
5.3.3 Teorie spravedlnosti	27
PRAKTICKÁ ČÁST	28
6 Kvantitativní výzkum	28
6.1 Metoda sběru dat.....	28
6.2 Charakteristika respondentů	29
6.3 Vymezení cílů	29
6.4 Stanovení výzkumných otázek	29
6.5 Formulace hypotéz.....	30
7 Vyhodnocení a interpretace dat	31
7.1 Vyhodnocení dotazníkového šetření	31
7.2 Vyhodnocení hypotéz.....	39
7.3 Interpretace zjištěných dat	45
7.4 Závěr výzkumného šetření.....	47
ZÁVĚR	49
POUŽITÁ LITERATURA	51
ELEKTRONICKÉ ZDROJE	52
PŘÍLOHY	52

Seznam grafů a tabulek

Seznam grafů

Graf č. 1 – Uved'te název školy, kde studujete.....	31
Graf č. 2 – Jaké je Vaše pohlaví?.....	32
Graf č. 3 – Kolik Vám je let?.....	32
Graf č. 4 –Co Vás vedlo k tomu, že jste se rozhodli studovat sociální činnost?.....	33
Graf č. 5 –Budete chtít po dokončení školy i nadále pracovat v nějakém z odvětví sociální práce?.....	33
Graf č. 6 –Budete chtít po dostudování střední školy nastoupit na vysokou či vyšší odbornou školu?.....	34
Graf č. 7–V jaké oblasti sociální práce byste chtěli v budoucnu pracovat?.....	35
Graf č. 8–Máte pocit, že Vám škola poskytuje dostatek praxe?.....	36
Graf č. 9–Uvítali byste více hodin praxe než teoretického učení?.....	36
Graf č. 10–Máte pocit, že Vás škola dostatečně informuje o rizicích povolání v sociální oblasti?.....	37
Graf č. 11–Myslíte si, že syndrom vyhoření může být problémem pro lidi pracující v oboru sociální práce?.....	37
Graf č. 12–Myslíte si, že se se syndromem pomocníka mohou setkat lidé pracující v oboru sociální práce?.....	38

Seznam tabulek

Tabulka 1 Empirické četnosti H1.....	39
Tabulka 2 Teoretické četnosti H1.....	39
Tabulka 3 Testové kritérium H1.....	40
Tabulka 4 Empirické četnosti H2.....	41
Tabulka 5 Teoretické četnosti H2.....	41
Tabulka 6 Testové kritérium H2.....	41
Tabulka 7 Empirické četnosti H3.....	42
Tabulka 8 Teoretické četnosti H3.....	43
Tabulka 9 Testové kritérium H3.....	43
Tabulka 10 Empirické četnosti H4.....	44
Tabulka 11 Teoretické četnosti H4.....	44
Tabulka 12 Testové kritérium H4.....	44

ÚVOD

Tato bakalářská práce zkoumá, co vede studenty středních škol v oboru sociální činnost k výběru kariéry sociálního pracovníka.

Práce je rozdělena do dvou částí, na teoretickou a na praktickou. Teoretická část je rozdělena do pěti oddílů. První oddíl se zaměřuje na historické pozadí sociální práce v České republice. Historie je zde rozčleněna do tří epoch. První jsou všeobecné počátky sociální práce, orientující se zejména na pomoc církve, podpůrných spolků a státu. Poté následuje druhé období, kde je sociální práce vymezená od socialismu do roku 1989 a poslední část, která začíná rokem 1989 a končí současností.

Druhý oddíl se orientuje s těžejně na vymezení pojmů, konkrétně pak tedy na definici sociální práce, jak na globální, tak na národní a odborné. Kapitola je rovněž propojena s rolí hodnot v sociální práci.

Třetí oddíl se stručně zaměřuje na metody sociální práce. Je zde zmíněná případová práce, poradenství, krizová intervence, mediace, skupinová práce a komunitní práce.

Čtvrtý oddíl se soustředí na profesi sociálního pracovníka. V této části jsou shrnuty obecné předpoklady a dovednosti, které by měl každý sociální pracovník splňovat. Tato část dále obsahuje rizika, se kterými se sociální práce pojí, jmenovitě se jedná o syndrom vyhoření a syndrom pomocníka.

Posledním oddílem teoretické části jsou motivační teorie v kontextu sociální práce. Jako první v této části je představení definic motivace, motivu a výkonové motivace. Oddíl je zakončen třemi teoriemi motivace v kontextu sociální práce, jimiž jsou Maslowova teorie potřeb, Teorie očekávání a Teorie spravedlnosti.

Praktická část práce je zaměřená na metodologii práce. Cílem je identifikovat hlavní důvody studentů k volbě kariéry sociálního pracovníka, jejich další studijní a pracovní plány a preference v rámci jednotlivých oblastí sociální práce. Výzkum je realizován formou anonymního dotazníkového šetření. Cílovou skupinou jsou studenti středních škol se zaměřením na sociální činnost. Přínosem této části je hlubší porozumění faktorům, které ovlivňují mladé lidi při rozhodování o budoucím profesním směřování v oblasti sociálních služeb.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Historie sociální práce v České republice

Historie sociální práce v České republice je velmi rozmanitá a byla formována na základě různých faktorů – od vlivu církevních institucí přes dobročinnost obyvatel až po zásahy státu. Výrazně na ní zanechaly změny politické režimy, zejména totalitní komunistický režim, jehož důsledky se dodnes snaží napravit demokracie.

1.1 Sociální práce do roku 1948

Církev se podle Gulové (2011, s. 46) podílela nejvíce na vytváření sociální práce. Kladla důraz na společenskou a rodinnou pospolitost a solidaritu, přičemž její přístup by charakteristický snahou pohlížet na všechny lidi bez rozdílů.

Matoušek (2001, s. 112) popisuje, že přesto v praxi často platilo, že skutečně potřebným se v církevních zařízeních (špitálech) pomoci nedostávalo, což vyvrací slova Gulové. Důvody mohly zahrnovat jak omezenou kapacitu, tak i další podmínky pro přijetí, například darování majetku nebo peněz. Přednostní přístup do špitálů tak dostávali ti, kteří církvi věnovali různé dary a až ty místa, která zbyla, byla věnovaná chudině.

Kodymová (2013, s. 11) vnímá aktivity církve jako důležité, ale poukazuje na to, že šlo spíše o amatérskou péči, která nebyla profesionálně organizovaná. Daleko více podstatnou roli přikládá podpůrným spolkům.

Autoři se shodují na významu církevní pomoci v historii sociální práce, avšak jejich pohledy se liší v hodnocení jejich aspektů – Gulová (2011) jí vidí, jako pomoc všem bez rozdílů, Matoušek (2001) upozorňuje na nedostupnost služeb potřebným, Kodymová (2013) jí vnímá, jako amatérsky poskytovanou péči.

Podpůrné spolky byly dle Kodymové (2013, s. 12–13) založeny na dobrovolných aktivitách obyvatel České země. Nabízely jak finanční pomoc, poradenství, ubytování, tak i hmotné dávky jako například uhlí či brambory. Některé z těchto spolků navíc aktivně oslovovaly klienty v jejich přirozeném prostředí, což můžeme považovat za počátky tzv. streetworkingu. „*Pod svou patronací zahrnuly značnou část péče o sirotky, vdovy, chudinu, nemocné a handicapované.*“¹

¹ KODYMOVÁ, Pavla. *Historie české sociální práce v letech 1918-1948*. V Praze: Karolinum, 2013, s. 11. ISBN 978-80-246-2256-9.

Matoušek (2001, s. 113) doplňuje, že na českém území se vyskytovaly také i spolky přímo mířené k jedné dané skupině obyvatel. Mezi nimi bychom našly například židovské podpůrné spolky nebo spolky propojené s jednotlivými cechy, které se staraly o své členy a jejich rodiny.

Lze konstatovat, že aktivity těchto dobročinných podpůrných spolků přinesly organizovanější a cílenější přístupy k řešení sociálních problémů. Můžeme je považovat za významný posun sociální péče směrem k profesionalizaci.

Stát se snažil přispívat k sociální péči, přičemž jeho pomoc byla nejčastěji realizovaná prostřednictvím právních úprav. Gulová (2011, s. 45) kritizuje, že některé zákony, které měly původně chránit potřebné, mohly ve skutečnosti jejich situaci zhoršovat. Jako příklad uvádí zákon o žebrotě, který nejenže společensky znevýhodňoval chudé, ale mohl také ponižovat ty, kteří byli nuceni žádat o pomoc.

Kodymová (2013, s. 14) dále vidí jako významný milník v pomoci státu vznik nové sociální politiky spojené s Československou první republikou. V tomto období se sociální problémy zaměřovaly především na zajištění základních životních potřeb, jako byl přísun potravin.

Matoušek (2001, s. 120–121) zdůrazňuje, že po druhé světové válce se sociální problémy přesunuly na pomoc válečným veteránům, jejich rodinám a na nezaměstnané. Tyto důsledky války pak vedly ke vzniku ministerstva sociální péče, které vytvořilo základy sociálního pojištění. Tento vývoj poté přinesl zvýšené požadavky na vzdělávání sociálních pracovníků, s cílem posunout jejich činnost směrem k odborné úrovni.

Celkově lze státní pomoc hodnotit jako významný milník na cestě k moderní sociální práci. Je však třeba mít na paměti, že tento proces byl ovlivněn dobovými politickými, ekonomickými a sociálními faktory, což mohlo vést k určitým omezením v efektivitě poskytované péče.

1.2 Sociální práce od období socialismu až po rok 1989

Podle Kodymové (2018) se s příchodem socialismu začalo na sociální práci nahlížet jako na nepotřebnou. Socialismus, totiž propagoval, že vyřeší veškeré sociální problémy, a tudíž sociální práce začala ztrácet na své prestiži a byla prakticky zrušena. Popisuje, že orgány Komunistické strany Československa zrušily spolek sociálních pracovníků, který vznikl již v roce 1919. Také zásadně změnil systém vzdělávání sociálních pracovníků – z mnoha škol určených pro obor sociální činnosti, ponechaly pouze jednu školu zakončenou maturitní

zkouškou.²

Matoušek (2001, s. 141–144) zmiňuje, že komunistická strana v průběhu padesátých let přijala zákony, které například zrušily Ústav pro péči o uprchlíky či Československý ústav práce. Veškeré instituce, co do té doby spravovala církev, připadly do rukou státu.

V polovině šedesátých let se pak dle Kodymové (2018) situace pod tlakem stále větší kritiky systému částečně uklidnila, což dalo prostor postupnému rozvoji sociální práce. Znovu vznikl spolek sociálních pracovníků pod názvem Společnost sociálních pracovníků a obnovilo se vysokoškolské vzdělání v oblasti sociální práce.³

Gulová (2011, s. 45) uvádí, že v průběhu osmdesátých let zprávy o dodržování lidských práv v Československu byly velmi kritické, přičemž konkrétně zmiňuje praxi používání klecových lůžek v pobytových zařízeních, která byla široce odsuzována. Tyto informace se později začaly dostávat na povrch a ovlivňovaly postoje občanů vůči režimu, čímž dopomohly k jeho převratu.

Dá se říci, že socialismus navzdory své ideologii „řešit“ sociální problémy paradoxně mnohé z nich prohluboval, a to zejména skrze potlačení nezávislých institucí. Sociální problémy tak nebyly adekvátně řešeny a místo toho byly často záměrně přehlížené a skrývané, což vedlo k jejich dalšímu rozšíření. Jak Kodymová (2018), Gulová (2011), tak Matoušek (2001) hodnotí toto období negativně, přičemž upozorňují na důsledky centralizace a ideologické kontroly.

1.3 Sociální práce od roku 1989 až po současnost

Po roce 1989 přinesla změna politického režimu zásadní obrat ve vnímání a obnově sociální práce. Kodymová (2018) uvádí, že ve stejné době byla po třetí obnovena Společnost sociálních pracovníků, kterou následně doplnila Profesionální komora sociálních pracovníků a další přidružené organizace.⁴

Matoušek (2001, s. 152) zdůrazňuje i vznik tisíců nevládních organizací, církevních i necírkevních, které vytvářely alternativní formy sociální práce. Do popředí se dostala také probační služba, kterou soudy nově začaly využívat při trestních řízeních.

Oba autoři uznávají, že ačkoliv změna politické situace byla nepochybně pozitivní, poukázala na nepřipravenost mnoha sociálních pracovníků na nové výzvy. Vznikly nové

² KODYMOVÁ, Pavla. Tříkrát memorandum sociálních pracovníků aneb historie trochu jinak. Online. *Sociální práce*. 2018. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/fakta-legislativa-dokumenty/trikrat-memorandum-socialnich-pracovniku-aneb-historie-trochu-jinak/>. [cit. 2024-11-22].

³ Tamtéž

⁴ Tamtéž

sociální problémy, na které spousta z nich nebyla připravena.

Je však důležité zmínit to, že sociální práce je obor, který nikdy nemůže být plně připraven na všechny situace a zůstane navždy dynamický. Sociální práce se neustále vyvíjí se společností, reflektuje její problémy a hledá způsoby, jak je úspěšně řešit.

2 Definování a význam sociální práce

Podle Mátela (2019, s. 79) existuje mnoho definic sociální práce. Pro lepší orientaci je lze rozdělit do tří kategorií. První jsou globální definice, ty jsou platné celosvětově a vytvářejí je mezinárodní organizace. Druhou kategorií tvoří národní definice, které vznikají na úrovni konkrétních států a jsou zprostředkovány v rámci zákonů nebo vyhlášek. Poslední kategorií jsou odborné definice, vytvářené specialisty v dané oblasti.⁵ V části o vymezení sociální práce budu vycházet z Mátelovy knihy, jelikož uvádí přehled definic sociální práce od různých autorů.

2.1 Globální vymezení sociální práce

Globální definice sociální práce představuje „Melbournská definice“, jež byla přijata Mezinárodní asociací škol sociální práce (International Association of Schools of Social Work – IASSW) a Mezinárodní federací sociálních pracovníků (International Federation of Social Workers – IFSW) v roce 2014 a nahradila předchozí „Montrealskou definici“ z roku 2000.⁶ Její znění je následující: *„sociální práce je profese založená na praxi a akademická disciplína, která podporuje sociální změnu a rozvoj, sociální soudržnost a také zmocnění a osvobození lidí. Principy sociální spravedlnosti, lidských práv, společné zodpovědnosti a respektování rozmanitosti jsou pro sociální práci ústřední. Podepřena teoriemi sociální práce, společenských věd, humanitními a místními poznatky se sociální práce zabývá lidmi a strukturami, aby podněcovala životní změny a zlepšovala blaho.“* (IASSW a IFSW, 2014, citováno podle Mátel, 2019, s. 80)

Melbournská definice poskytuje obrovský prostor pro interpretaci, což může vést k nejednotnosti v praxi. Tato široká definice zdůrazňuje význam sociální spravedlnosti a zmocnění, ale nezohledňuje specifika, která mohou být klíčová v konkrétních kulturních nebo politických kontextech.

⁵ MÁTEL, Andrej. *Teorie sociální práce I: sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. Praha: Grada Publishing, 2019, s. 79. ISBN 978-80-271-2220-2

⁶ MÁTEL, Andrej. *Teorie sociální práce I: sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. Praha: Grada Publishing, 2019, s. 80. ISBN 978-80-271-2220-2

2.2 Národní a odborné vymezení sociální práce

Americké Národní asociace sociálních pracovníků (National Association of Social Workers – NASW) definuje sociální práci jako: „*profesionální aktivitu zaměřenou na pomoc jednotlivcům, skupinám nebo komunitám, která vede ke zlepšování nebo obnovení jejich schopností sociálního fungování a utváření příznivých společenských podmínek k dosažení tohoto cíle.*“ (NASW, citováno podle Mátel, 2019, s. 83)

Tato definice je velmi orientovaná na praktické aspekty a zaměřuje se na konkrétní cíl – zlepšení sociálního fungování a utváření příznivých podmínek pro jednotlivce a komunity. To je pozitivní, protože tato definice nabízí konkrétní směr, jakými kroky se dosahuje zlepšení života klientů. Na druhou stranu toto zaměření může být v některých případech příliš reduktivní, protože nebere v úvahu širší sociální, politické a ekonomické faktory, které mohou být stejně zásadní pro řešení problémů jednotlivců a komunit.

Na Slovensku je definice Asociace vzdělavatelů v sociální práci následující: „*sociální práce je specifická odborná činnost, která směřuje k zlepšování vzájemného přizpůsobování jedinců, rodin, skupin, a sociálního prostředí, ve kterém žijí, a k rozvíjení sebeúcty a vlastní odpovědnosti jedinců s využitím zdrojů a schopností osob s využitím mezilidských vztahů a zdrojů poskytovaných společností. Je činností ve prospěch klientů (jednotlivců, rodin, skupin, komunit), kterou můžeme charakterizovat pojmy pomoc, podpora, doprovázení.*“ (Asociace vzdělavatelů v sociální práci v SR, 1998, citováno podle Mátel, 2019, s. 85)

Slovenská definice zdůrazňuje důležitost vzájemného působení jedinců, rodin a sociálního prostředí, což ukazuje na komplexní přístup k sociální práci, který zahrnuje nejen individuální pomoc, ale také zohlednění širšího kontextu. Tato definice může být kritizována, protože se zaměřuje spíše na ideální pojmy jako „sebeúcta“ a „odpovědnost“, místo aby se soustředila na konkrétní způsoby, jakými by sociální pracovník mohl pomoci.

V České republice definuje sociální práci Matoušek takto: „*sociální práce je společensko-vědní disciplína i oblast praktické činnosti, jejichž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů. Opírá se jednak o rámec společenské solidarity jednak o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu. Sociální pracovníci pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám, i komunitám dosáhnout nebo navrátit způsobilost k sociálnímu uplatnění. Kromě toho pomáhají vytvářet pro jejich uplatnění příznivé společenské podmínky.*“ (Matoušek, 2008, citováno podle Mátel, 2019, s. 84–85)

Definice sociální práce podle Matouška se opírá o rámec společenské solidarity a individuálního lidského potenciálu, což ukazuje na její silný etický základ. Tato definice je

výborná v tom, že ukazuje na propojení mezi individuálními systémovými problémy, a jak na úrovni jednotlivce, tak i komunit. Nicméně její kritika může směřovat k tomu, že příliš velký důraz na „individuální lidský potenciál“ může v některých případech vést k neúplnému pochopení sociálních problémů, které jsou často hluboce zakořeněné v sociálních, politických a ekonomických strukturách.

2.3 Význam sociální práce

Význam sociální práce nelze oddělit od jejích základních hodnot, které ji utvářejí a určují její směřování. Právě hodnoty jako solidarita, spravedlnost a respekt k lidské důstojnosti, jenž vyplívají i z výše zmíněných definic, tvoří její pevný základ a odrážejí její skutečný význam.

Podle Elichové (2017, s. 40–47) se na základě hodnot v sociální práci stanovují cíle, pravidla profese, metody i principy práce s klientem. Tyto hodnoty jsou konkrétněji rozepsány v etickém kodexu sociálních pracovníků, kde najdeme hodnoty jako důstojnost, úcta, svoboda, spravedlnost, komplexnost a profesionalita.

Gulová (2011, s. 43–44) spojuje hodnoty s potřebami člověka a vyzdvihuje vnitřní hodnoty sociálního pracovníka, z nichž podle ní vychází i vnitřní motivace. Považuje vnitřní hodnoty za důležitější než obecné hodnoty uvedené v etickém kodexu. Hodnoty rozděluje do čtyř kategorií: hodnoty přírody (zdraví a tělo), hodnoty mezilidských vztahů (vztah k sobě samému, k lidem), civilizační hodnoty (komunikace, ekonomika, věda) a morální hodnoty (sebeuvědomění, mravnost, sebereflexe).

Matoušek (2008, s. 33–46) uvádí, že hodnoty v sociální práci určují nejen povahu samotné sociální práce, ale i vztah mezi sociálním pracovníkem a klientem, kolegy a společností. Jsou také klíčové při řešení etických dilemat, na základě toho, jak se rozhodne daný problém sociální pracovník vyřešit (k jakým hodnotám se přikloní) se dělí sociální pracovníci na různé typy.

1. **Angažovaný typ**, tento sociální pracovník uplatňuje při práci osobní hodnoty, aby mohl pomoci přímo klientovi.
2. **Radikální typ**, tento typ sociálního pracovníka uplatňuje při práci osobní hodnoty, aby pomohl dosáhnout společenské změny (např.: změny zákona).
3. **Byrokratický typ**, kdy pracovník uplatňuje při práci hodnoty zaměstnavatele, ale z důvodu toho, že odděluje osobní, zaměstnavatelské a profesní hodnoty zvlášť.

4. **Profesionální typ**, takový sociální pracovník uplatňuje při práci profesní hodnoty, jelikož se řídí etickým kodexem sociálních pracovníků.

Autoři se liší v přístupech k hodnotám v sociální práci. Elichová zdůrazňuje roli hodnot jako pravidel a norem, Gulová klade důraz na osobní hodnoty a potřeby člověka, které ovlivňují vnitřní motivace sociálního pracovníka. Matoušek tuto rozdílnost reflektuje v typologii sociálních pracovníků, kteří často balancují mezi vlastními hodnotami, profesními pravidly a požadavky zaměstnavatelů, což může vést k obtížným rozhodnutím při řešení etických dilemat.

3 Stručný přehled metod sociální práce

Metody sociální práce představují soubor systematických postupů a nástrojů, které sociální pracovníci využívají při práci s klienty.

3.1 Případová práce

Podle Gulové (2011, s. 54–55) spočívá případová práce v tom, že se pracovník zaměřuje na konkrétní případ, klienta a na hledání řešení jeho individuální situace. Smyslem této metody je poskytnout pomoc tak, aby byl klient schopen zvládat své problémy sám. Úspěch této metody však vyžaduje, aby pracovník měl dobrý přehled dostupných institucí poskytujících sociální služby a aby dobře zhodnotil a vypracoval plán péče pro klienta.

Matoušek (2008, s. 67) zdůrazňuje, že případová práce se může opírat o teorii rolí. Sociální role jsou definovány na základě kultury, či skupiny, ve které se jedinec nachází. Pokud má jedinec pocit, že není schopen svou roli, či role, ve společnosti naplnit, může to v něm vyvolat frustraci nebo pocit selhání, a tak se rozhodne hledat pomoc u sociálních služeb.

Přestože je případová práce efektivním nástrojem pomoci, její úspěch závisí na kvalitě interakce s klientem a schopnosti pracovníka porozumět jeho situaci v širším kontextu. Není vždy však jednoduché zohlednit všechny aspekty klientovy identity a prostředí.

3.2 Poradenství

Matoušek (2008, s. 84) rozděluje poradenství na základní a na odborné.

1. **Základní poradenství** má klientovi nabídnou kde a jak může řešit svou aktuální situaci, a doporučit sociální služby pro něj vhodné.
2. **Odborné poradenství** se naopak zaměřuje na konkrétní řešení klientovy situace, například v oblasti manželských problémů, péči o děti či hledání zaměstnání. Součástí odborného poradenství bývá také terapeutická činnost.

Gulová (2011, s. 55) zdůrazňuje termín **consulting**, který je dle jejího názoru vhodnější než poradenství, neboť vyvolává dojem konzultace. Na rozdíl od klasického poradenství, při kterém pracovník obvykle poskytuje rady, consulting tento přístup omezuje a tím snižuje riziko, že by pracovník nesl odpovědnost za rozhodnutí nebo chování klienta.

Poradenství nabízí cenné nástroje pro řešení situace, jeho účinnost často závisí na

schopnosti klienta je pochopit a využít. Pracovník proto musí zohlednit individuální možnosti a limity klienta.

3.3 Krizová intervence

Gulová (2011, s. 57) charakterizuje krizovou intervenci jako situaci, kdy spouštěče krizí ohrožují život jedince nebo celých skupin. Tyto spouštěče mohou být vnější (ztráta objektu, volba či změna) nebo vnitřní (neschopnost adaptace na vlastní vývoj či neúčinné kroky, které pouze dočasně překonaly krizový stav).

Špatenková (2017, s. 152) chápe krizovou intervenci jednoduše, jako „*zásah, zákrok, respektive zakročení v krizi*.“ Dává důraz na to, že by krizová intervence měla být poskytnutá rychle a nezprostředkovaně, například, aby klient nemusel získávat doporučení od úřadů atd.

Matoušek (2008, s. 122-133) definuje krizovou intervenci, jako pomoc lidem v krizi. Krize mohou být různého typu například rozvod, úmrtí v rodině, splatnost půjčky, ztráta zaměstnání nebo úraz. Matoušek však upozorňuje, že samotná pomoc krizového centra k překonání krize nestačí, klíčová je také aktivní svépomoc klienta.

Krizová intervence je klíčová, ale její úspěch závisí na spolupráci s klientem. Bez jeho aktivního zapojení jsou dlouhodobé výsledky nejisté.

3.4 Mediace

Podle Matouška (2008, s. 135–140) je mediace „*alternativní metoda pro řešení sporů, která pomáhá snižovat překážky v komunikaci a podporuje sociální sblížení lidí*.“ Mediaci provádí mediátor, jehož hlavním cílem je dosáhnout dohody mezi účastníky, která bude pro všechny strany co nejpříjemnější.⁷

Holá (2013, s. 17) definuje mediaci, jako odbornou pomoc při konfliktu, která se zaměřuje na oboustranný kompromis. Zdůrazňuje, že konflikty nemusejí být jen mezi dvěma účastníky, ale mohou být například v nějaké určité skupině, mezi více skupinami, či mohou probíhat v samotné psychice jedné osoby.

Gulová (2011, s. 60–61) klade důraz na roli samotného mediátora, přičemž zdůrazňuje, že nejvíce náročné je usnadnit komunikaci, shromažďovat data, analyzovat informace a vytvořit dohodu. Nejvíce důležité je podle ní aktivní naslouchání a odvedení pozornosti od nepřijemností.

⁷ MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008, s. 135-140. ISBN 978-80-7367-502-8

Mediace představuje efektivní metodu řešení konfliktů, ale její úspěšnost závisí na ochotě účastníků ke spolupráci. Bez vzájemného respektu a snahy o konstruktivní dialog je dosažení dohody velmi obtížné.

3.5 Skupinová práce

Gulová (2011, s. 61) uvádí, že člověk patří do různých skupin, které ho ovlivňují po celý život. „*Skupiny lze rozdělit na homogenní, úkolově zaměřené, psychoterapeutické, svépomocné, skupiny setkání, zaměřené na sociální cíle, dále pak konkrétně dělíme podle zaměření na kluby matek, seniorů, rodiče handicapovaných dětí, lidi se závislostí atd.*“

Matoušek (2008, s. 154) dodává, že skupiny fungují pod vedením sociálního pracovníka, ať už má roli moderátora, terapeuta, nebo tvůrce skupinové aktivity. Zdůrazňuje, že práce ve skupině bývá často nejproduktivnější, už jenom z principu že sdružuje více lidí.

Skupinová sociální práce podporuje vzájemnou inspiraci a motivaci účastníků, vyžaduje však aktivní řízení, aby měl například každý člen prostor se zapojit do diskusí v rámci skupiny.

3.6 Komunitní práce

Podle Šťastné (2016, s. 9), na základě Gardnera (1999) a Kinkora (2003), znamená komunitní práce v širším smyslu „*organizování sociálních činností takovým způsobem, jenž zajišťuje lidem přístup k aktivitám, které jsou nezbytné pro jejich každodenní život, a to vše v místě, kde žijí.*“

Matoušek (2008, s. 253–255) nahlíží na komunitní práci jako na metodu, která vyvolává a podporuje změny v určitém společenství. Zdůrazňuje také komunitní péči, která podporuje osoby na okraji společnosti v jejich setrvání v komunitě.

Charakteristiku komunitního pracovníka popisuje Gulová (2011, s. 59), která uvádí, že komunitní pracovník by měl umět dobře řešit spory, naslouchat, pomáhat a podporovat jednání komunity. Mezi náplň jeho práce spadá často řešení konfliktů a sepisování komunitních projektů.

Komunitní práce podporuje pozitivní změny v prostředí, posiluje sociální vazby a odpovědnost komunity. Díky propojení s komunitní péčí se tento koncept stává důležitým nástrojem při podpoře znevýhodněných skupin, kterým pomáhá zůstat součástí jejich přirozeného prostředí.

4 Sociální pracovník

Sociální pracovník hraje nezastupitelnou roli v oblasti sociálních služeb, kde pomáhá jednotlivcům i komunitám překonávat nepříznivé životní situace, což ukazují definice, představené v předchozí kapitole.

Podle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách § 110 odst. 4, je odborně způsobilý vykonávat povolání sociálního pracovníka člověk, který má:

- a) „vyšší odborné vzdělání získané absolvováním vzdělávacího programu akreditovaného podle zvláštního předpisu v oborech vzdělání zaměřených na sociální práci a sociální pedagogiku, sociální pedagogiku, sociální a humanitní práci, sociální práci, sociálně právní činnost, charitní a sociální činnost,
- b) vysokoškolské vzdělání získané v bakalářském, magisterském nebo doktorském studijním programu zaměřeném na sociální práci, sociální politiku, sociální pedagogiku, sociální péči, sociální patologii, právo nebo speciální pedagogiku, akreditovaném podle zvláštního právního předpisu“⁸

Tato profese požaduje kromě odborné způsobilosti i specifické osobnostní předpoklady. Mezi klíčové osobnostní předpoklady řadíme:

1. **Empatii**, empatický sociální pracovník podle Matouška (2008, s. 54) dokáže klientovi naslouchat, porozumět jeho potřebám a jelikož je schopný vcítit se do klientovi situace, tak mu dokáže poskytnout efektivní pomoc.
2. **Důvěryhodnost**, ta se skládá podle S.R. Stronga (1968) „z toho, jak klient vnímá pracovníkův smysl pro čestnost, jeho sociální roli, srdečnost a otevřenost i nízkou motivaci pro osobní prospěch.“ (Strong, 1968, citováno podle Matoušek, 2008, s. 53)
3. **Komunikační dovednosti**, ty jsou dle Matouška (2008, s. 53) nezbytné pro navázání kvalitního vztahu s klientem, a účinnému řešení jeho problémů.
4. **Sebereflexi**, ta odráží emocionální stálost a profesní schopnosti sociálního pracovníka. (Mátel, 2019, s. 28). Další důležitou vlastností může být sociální citění, fyzická zdatnost či přitažlivost (fyzického vzhledu či imponujícího chování)

Lze konstatovat, že zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách § 110 odst. 4, klad důraz na vzdělání, ale opomíjí zásadní osobnostní předpoklady. V praxi však i žádoucí vlastnosti, jako

⁸ ZÁKON č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. Praha: AION CS, [cit. 2024-12]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

je empatie, mohou bez jasných hranic být limitující a vést k vyčerpání. Je proto nezbytné kromě vzdělání posilovat i systémovou podporu rozvoje osobnostních kompetencí v profesní přípravě a praxi.

4.1 Rizika profese sociálního pracovníka

Sociální práce je profese, která zahrnuje intenzivní práci s lidmi a řešení složitých situací. S tímto povoláním jsou spojena určitá rizika, která mohou ovlivnit jak kvalitu poskytovaných služeb, tak samotného pracovníka. Mezi nejčastější rizika patří syndrom vyhoření a syndrom pomocníka.

4.1.1. Syndrom vyhoření

Podle Janáčkové „*termín burn out – syndrom vyhoření, vyprahlost, vypálení – popisuje profesionální selhávání na základě vyčerpání vyvolaného zvyšujícími se požadavky od okolí nebo od samotného jedince.*“ (Janáčková, 2008, citováno podle Venglářová, 2011, s. 23)

Křivohlavý syndrom vyhoření považuje za „*psychosomatické onemocnění, při kterém dochází k fyzickému, psychickému a emocionálnímu vyčerpání organismu.*“ (Křivohlavý, 2009, citováno podle Venglářová, 2011, s. 24)

Příčiny syndromu vyhoření mohou být různé. Gulová (2011, s. 41) tvrdí, že za syndromem vyhoření často stojí přepracovanost a neadekvátní vedení na pracovišti, kde chybí supervize.

Syndrom vyhoření může trvat od několika měsíců do několika let a má své postupné fáze. Venglářová (2011, s. 30) ho na základě Kraska-Lüdecke (2007) rozděluje do pěti fází.

1. **Nadšení**, což lze pozorovat právě u nově příchozích pracovníků, kteří jsou velmi motivovaní a mají vysoké cíle.
2. **Stagnace**, v níž začnou ideály opadat a počáteční nadšení mizí.
3. **Frustrace**, kdy se pracovník uzavírá a soustředí se jen výhradně na práci, aby si dokázal, že jeho práce má stále smysl.
4. **Apatie**, práce se pro pracovníka stává jen zdrojem příjmu, začne dělat jen to nejnutnější a vyhýbá se komunikaci.
5. Pokud pracovník projde všemi těmito fázemi, dostává se do stádia skutečného **vyhoření**, jenž je charakteristické vyčerpáním, lhostejností a naprostým vyhýbáním se profesi.

Můžeme říci, že syndrom vyhoření je vážným problémem, jehož fáze jsou v některých případech snadno rozpoznatelné, zatímco jiné mohou zůstat skryté až do pokročilého stádia. Právě proto je důležité věnovat pozornost prevenci, která zahrnuje pravidelné zavádění relaxačních technik, zlepšení pracovního prostředí a poskytování supervize. Neméně podstatná je i edukace na školách a na pracovištích, která by mohla zvýšit povědomí o jeho příčinách, průběhu i možnostech zvládnání.

4.1.2 Syndrom pomocníka

Tento syndrom se často přehlíží, přestože jeho kořeny sahají hluboko do psychologického vývoje jedince. Matoušek (2008, s. 59) uvádí podle W. Schmidbauera (2000), že se jedná o specifickou narcistickou poruchu, která vzniká v důsledku odmítnutí z dětství. Takový člověk trpí nenasytnou touhou po obdivu a vděčnosti.

Motivace k práci s lidmi se v tomto případě skrývá ve snaze o naplnění nevyřešených emocionálních potřeb. Často jde o skrytou touhu po moci spojenou s agresivitou a všemohoucností. Tato dynamika slouží jako obranný mechanismus, který zakrývá neschopnost pomáhajícího pracovníka prožívat a vyjadřovat své vlastní emoce a potřeby, jež v jeho vnímání náleží výhradně klientům.⁹

Dá se konstatovat, že syndrom pomocníka, podobně jako syndrom vyhoření, poukazuje na nutnost systematické prevence a podpory pomáhajících pracovníků. V případě syndromu pomocníka je důležité zaměřit se na podporu osobního rozvoje pracovníka a jeho schopnosti vyvažovat profesní a osobní sféru. Prevence na úrovni škol i pracovišť by měla zahrnovat osvětu o rizicích těchto syndromů a nabídku relaxačních či terapeutických technik jako součást psychohygieny.

⁹ MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008, s. 59. ISBN 978-80-7367-502-8

5 Motivace

Kolman (2012, str. 10–11) říká, že „*motivací se míní to, co dává důvod k chování či činům, něco co posiluje či podmiňuje čin, určuje jeho druh a intenzitu.*“ Klade důraz na porozumění motivace, pokud budeme vědět motivaci konkrétního subjektu, nalezneme tak rozřešení toho, proč jedná tak, jak jedná, a ne tak, jak bychom čekali my.

Nakonečný (1997, str. 17) definuje motivaci jako „*intrapsychický proces, který má svůj zdroj ve vnitřní a vnější situaci individua.*“ Pro vysvětlení uvádí, že vnitřní situace je například pocit žízně, což je zdroj motivace pocházející z nitra jedince. Naopak jako vnější situaci uvádí peněžní motivaci, vnější motivy mohou člověka ovlivňovat, ale nemusí definovat jeho chování, jsou ovlivněny zejména dlouhodobými a aktuálními potřebami daného člověka.

Podle Provazníka (1996, s. 32–33) „*motivace vyjadřuje skutečnost, že v lidské psychice působí specifické, ne vždy zcela vědomé (uvědomované) vnitřní hybné síly – pohnutky, motivy, které člověka – jeho činnost (tj. chování, resp. jednání i prožívání) – určitým směrem orientují (zaměřují), které ho v daném směru aktivizují a které vzbuzenou aktivitu udržují.*“

Dá se říci, že motivace je podstatným faktorem ovlivňujícím lidské chování, rozhodování a výkon. V kontextu sociální práce hraje zásadní roli, protože pomáhá pochopit, co jednotlivce podněcuje k volbě povolání sociálního pracovníka.

5.2 Výkonová motivace

Podle Provazníka (1996, s. 69) je výkonová motivace „*osobnostně příznačnou, relativně stálou tendencí člověka dosáhnout co nejlepších výkonů či alespoň „držet se co nejlépe“ v činnostech, ve kterých je možné uplatnit měřítko kvality a které se tedy mohou či nemusí podařit, resp. v nichž může člověk dosáhnout úspěchu či zažít neúspěch.*“

Nakonečný (1997, s. 149) doplňuje, že výkonová motivace má své jádro v schopnosti vydržet při plnění úkolů, ochotě pustit se do něčeho riskantního a v určování si cílů, kterých člověk chce dosáhnout.

Provazník (1996, s. 69-71) rovněž tvrdí, že výkonovou motivaci lze do jisté míry ovlivňovat, obzvlášť u dětí. Obecně podle něj platí, že pozitivní zpětná vazba je účinnější než kritické vytykání chyb při rozvíjení výkonové motivace. Dále také uvádí, že s výkonovou motivací dost úzce souvisí tendence dosáhnout úspěchu a tendence vyhnout se neúspěchu.

Lze uvést, že výkonová motivace je klíčovým typem motivace, který má zásadní dopad v pracovním prostředí i v osobním rozvoji. V rámci sociální práce může hrát významnou roli,

neboť pomáhá vysvětlit, proč si někteří lidé volí tuto profesi, jakým způsobem překonávají výzvy a jaké cíle chtějí prostřednictvím své práce dosáhnout.

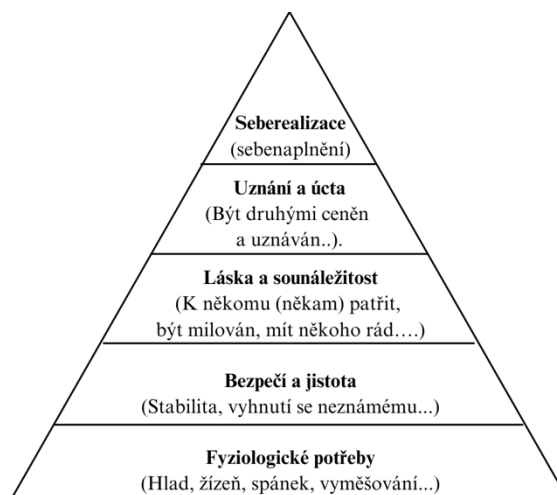
5.3 Motivační teorie v kontextu sociální práce

Z širokého spektra motivačních teorií jsem se rozhodla zaměřit na Maslowovu teorii potřeb, Teorii očekávání a Teorii spravedlnosti. Tyto teorie mají komplexní pohled na motivaci a její vliv na lidské chování, který lze dle mého názoru dobře aplikovat na oblast sociální práce. Všechny tyto teorie spadají pod širší rámec výkonové motivace, jejíž význam byl vysvětlen výše.

5.3.1 Maslowova teorie potřeb

Podle Kolmana (2012, s. 47) tato teorie pojednává o širokém spektru lidských potřeb, které jsou rozdělené do různých úrovní. Kolman na této teorii kritizuje zejména to, že je završená jakýmsi ideálem – seberealizací, který dle něj pouze jen vypadá dobře navrchu pyramidy potřeb, ale jeho dosažení je téměř nemožné.

Maslowova teorie potřeb

Zdroj: vlastní zpracování podle Provasníka (1996, str. 100)

Nakonečný (1997, s. 165–166) doplňuje, že samotná Maslowova teorie není tvořena jen z hierarchického rozdělení potřeb, ale i dvěma silami působícími na člověka, jsou jimi jistota a růst. Jistota vychází se strachu, že člověk přijde o to, co již vlastní, je to strach o bezpečí, je to to, co ho drží zpátky. Naopak růst představuje motivaci k pohybu vpřed a k rozvoji jedinečné individuality.

Maslowova teorie potřeb může významně ovlivnit volbu člověka stát se sociálním pracovníkem. Lidé si tuto profesi mohou volit kvůli potřebě sounáležitosti a lásky, kdy touží po smysluplných vztazích a pomoci druhým. U ostatních lidí může být rozhodující potřeba uznání a úcty, která je může motivovat k získání respektu od společnosti a klientů. Ti, kteří jsou motivováni potřebou seberealizace se mohou identifikovat s vyšším smyslem této profese, jako je například podpora lidské důstojnosti a rovnosti. Někteří lidé však mohou být ke kariéře sociálního pracovníka motivováni i skrz jiné faktory, například finančně. I přesto lze říci, že Maslowova teorie potřeb pomáhá porozumět, jakým způsobem může práce v této oblasti přispět k naplňování vlastních potřeb, a jak tyto potřeby mohou ovlivnit pracovní výkon a profesní spokojenost.

5.3.2 Teorie očekávání

Podle Provozníka (1996, s. 115) je klíčová role teorie očekávání ve dvou základních pojmech: expektanci a valenci. „*Pracovní činnost je přitom chápána jako činnost instrumentální, tj. jako prostředek či nástroj (cesta, způsob), k dosažení pro člověka významné hodnoty.*“ Tímto způsobem teorie zdůrazňuje, že motivace člověka je propojená s očekáváním ohledně pravděpodobnosti dosaženého výsledku a s tím, jakou hodnotu pro něj výsledek představuje.

Kolman (2012, s. 53-54) dále vysvětluje, že Vroom při formulaci své teorie pracoval se třemi pojmy: s valencí (valence), instrumentalitou (instrumentality) a očekáváním (expectancy), anglicky je tato teorie označovaná jako VIE. Očekávání popisuje jako subjektivní pravděpodobnost, kterou jednotlivec vnímá, že bude schopen splnit požadovaný úkol. Instrumentalita pak podle něj představuje vnímanou pravděpodobnost, že vykonaná činnost povede k určitému výsledku. Valence je pak už jen stručně popsána, jako důležitost, kterou jednotlivec přisuzuje očekávanému výsledku – tedy, jak moc je pro něj dosažení tohoto cíle atraktivní.

Dá se konstatovat, že teorie očekávání nabízí užitečný rámec pro pochopení motivace, která stojí za volbou kariéry sociálního pracovníka. Expektance se může týkat víry, že jedinec zvládne požadavky této profese, například zvládnout komunikaci s klienty. Instrumentalita pak může znamenat přesvědčení, že úsilí vložené do této práce povede k pozitivním výsledkům, například ke zlepšení života klienta nebo finanční stabilitě. Valence se odráží v tom, jak si člověk cení výsledků práce sociálního pracovníka.

5.3.3 Teorie spravedlnosti

Provazník (1996, s. 117) jí definuje jako *“fenomén sociálního srovnávání: člověku – pracovníkovi je vlastní tendence srovnávat jednak svůj vklad do práce s vkladem svých spolupracovníků vykonávajících srovnatelnou činnost, jednak efekty, které přináší práce jemu, s efekty, které srovnatelná práce přináší jeho kolegům“*

Kolman (2012, s. 56) uvádí, že při hlubším zkoumání teorie byly odhaleny dva typy spravedlnosti, **distributivní** a **procedurální**. Distributivní spravedlnost se zaměřuje na to, zda by lidé měli být za svou práci spravedlivě či slušně odměňováni. Procedurální spravedlnost se týká organizačních pravidel a předpisů.

Lze vyhodnotit, že teorie spravedlnosti může hrát významnou roli při rozhodování o volbě profese sociálního pracovníka i při setrvání v této oblasti. Sociální pracovníci se často potýkají s pocitem nízkého finančního ohodnocení, což může být vnímáno jako nedostatek distributivní spravedlnosti. Na druhou stranu však mohou vnímat procedurální spravedlnost, například pokud mají důvěru ve férovost organizačních postupů nebo pokud si váží hodnot a poslání organizace, pro kterou pracují.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Kvantitativní výzkum

Pro svou bakalářskou práci jsem se rozhodla využít kvantitativní výzkum, což mi umožnilo shromáždit data od co největšího počtu studentů v krátkém časovém období. V rámci kvantitativního výzkumu jsem jako metodu zvolila dotazník.

6.1 Metoda sběru dat

Dotazníková metoda je vhodná zejména pro větší vzorek respondentů, protože umožňuje rychlé a standardizované získání dat. Dotazník obsahuje zejména uzavřené otázky, které respondenty vedou k výběru z předem definovaných odpovědí. Tento přístup usnadňuje analýzu dat a porovnání mezi jednotlivými odpověďmi.

Dotazník jsem vytvořila tak, aby byl srozumitelný a snadno vyplnitelný. Cílem bylo minimalizovat čas potřebný k jeho vyplnění, aby studenti měli dostatek motivace dotazník vyplnit kompletně a bez odkládání. U respondentů byla zachována anonymita a dobrovolnost účasti – dotazník byl distribuován formou odkazu zasláného e-mailem, přičemž vyplnění nebylo povinné.

Do výzkumu se zapojily tři střední školy se zaměřením na sociální činnost, přičemž každá z nich se nachází v jiném kraji, což přispívá k větší rozmanitosti vzorku. Konkrétně šlo o školy v Praze, Ústí nad Orlicí a Kutné Hoře. Celkem se do šetření zapojilo 110 studentů. Výzkumné šetření bylo na školách prováděno až po souhlasu ředitelů daných škol. Vzhledem k charakteru šetření, které bylo zaměřeno na studijní motivaci studentů, nebyly dle ředitelů vyžadovány individuální souhlasy rodičů nezletilých žáků, jelikož škola již disponovala generalizovaným souhlasem pro obdobné aktivity. Výsledky výzkumu byly následně poskytnuty vedení školy ve formě souhrnných grafických výstupů, znázorňujících odpovědi studentů na jednotlivé otázky dotazníku. Dotazníkové šetření začalo 6.1. 2025 a ukončeno bylo 15.3. 2025.

6.2 Charakteristika respondentů

Cílovou skupinu výzkumu tvořili studenti oboru sociální činnost, kteří byli osloveni prostřednictvím vybraných středních škol.

Do výzkumu byli zahrnuti studenti všech čtyř ročníků, neboť zvolené téma je relevantní napříč celým studiem. Věková hranice respondentů nebyla předem striktně stanovena, záměrně byl ponechán prostor i pro studenty, kteří např. měnili obor nebo opakovali ročník. Z výsledků vyplývá, že věkové rozmezí účastníků se pohybovalo od 15 do 22 let.

6.3 Vymezení cílů

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit, jaké důvody vedou studenty středních škol se specializací v sociální činnosti k volbě kariéry sociálního pracovníka.

Dílčí cíle:

- Jaká oblast sociální práce je pro studenty nejatraktivnější z hlediska budoucího uplatnění?
- Preferují studenti více práci s dětmi a mládeží oproti jiným skupinám?
- Vnímají studenti rozsah praktické výuky jako dostatečný?
- Uvědomují si studenti rizika, která jsou s výkonem sociální práce spojená (například syndrom vyhoření či syndrom pomocníka)
- Mají studenti zájem se po ukončení střední školy v oboru více vzdělávat nebo chtějí spíše vstoupit na pracovní trh?
- Které pohlaví si tuto profesní dráhu volí častěji?

6.4 Stanovení výzkumných otázek

VO1: Jaký je nejčastější důvod toho, proč si studenti volí kariéru sociálního pracovníka??

VO2: Jaké je nejčastější odvětví sociální práce, do kterého studenti chtějí vstoupit?

VO3: Jak studenti vnímají rizika spojená se sociální prací a do jaké míry jsou s nimi seznámeni?

VO4: Mají studenti zájem o pokračování ve studiu v rámci sociální práce nebo dávají přednost vstupu na pracovní trh?

VO5: Jaké pohlaví si častěji volí kariéru sociálního pracovníka?

6.5 Formulace hypotéz

H1: Mladší studenti (15-17 let) častěji preferují práci s dětmi a mládeží než starší studenti (18 a více let).

H2: Studenti, kteří uvedli jako hlavní důvod k volbě kariéry sociálního pracovníka silnou touhu pomáhat, častěji plánují po škole zůstat v sociální oblasti než studenti, co uvedli jiný důvod.

H3: Studenti, kteří nejsou spokojeni s množstvím praxe, si častěji přejí více praktické výuky než studenti s množstvím praxe spokojeni.

H4: Mladší studenti (15–17 let) častěji zvažují studium na vysoké nebo vyšší odborné škole než studenti starší (18 a více let).

7 Vyhodnocení a interpretace dat

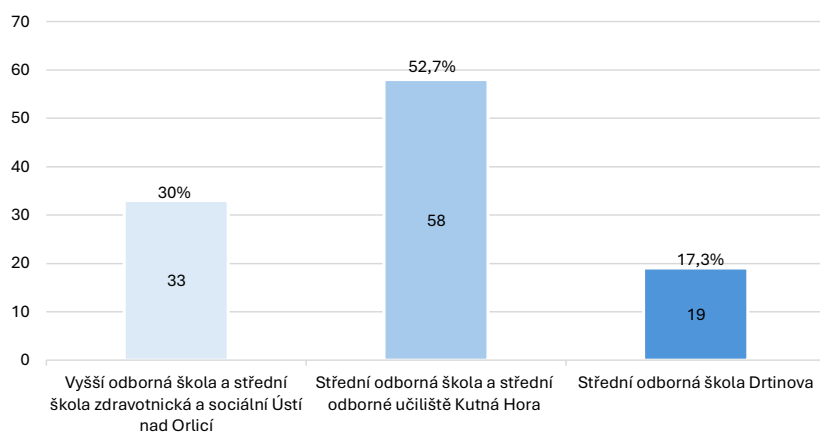
7.1 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Dotazníkové šetření probíhalo v Google Forms. Data získaná z dotazníku byla následně převedena do záznamového archu v aplikaci Microsoft Excel, z kterých byly poté sestaveny příslušné grafy.

Otázka č. 1: Uveďte název školy, kde studujete

Otázka č. 1 byla otázkou otevřenou. Hlavní důvod byl to, že jsem dopředu nevěděla, které školy se do výzkumu zapojí a které ne. Z grafu lze vyčíst, že nejvíce respondentů bylo nashromážděno ze Střední odborné školy a středního odborného učiliště v Kutné Hoře, v celkovém počtu 58 (52,7 %) studentů. Z Vyšší odborné školy a střední školy zdravotnické a sociální v Ústí nad Orlicí se mi povedlo získat 33 (30 %) respondentů, nejméně respondentů se zapojilo na Střední odborné škole Drtinově v Praze, kde se zapojilo pouze 19 (17,3 %) studentů.

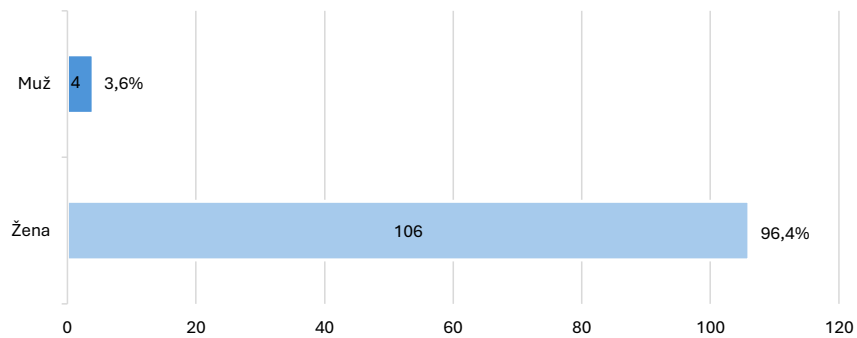
Graf č. 1 – Uveďte název školy, kde studujete

Otázka č. 2: Jaké je Vaše pohlaví?

Otázka č. 2 byla uzavřenou otázkou, kde byly na výběr dvě možnosti. Otázka znázorňuje zastoupení žen a mužů, kteří se zúčastnili výzkumu. Jak lze z grafu vyčíst, pohlavím, které se zapojilo do výzkumu více jsou jednoznačně ženy. Žen se do výzkumu zapojilo celkem 106 (96,4 %), naopak muži se do výzkumu zapojili pouze 4 (3,6 %).

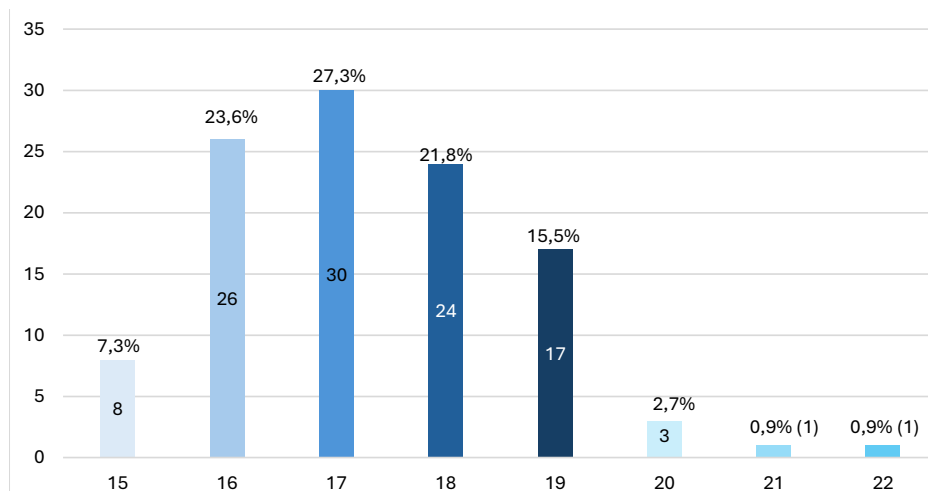
Graf č. 2 – Jaké je Vaše pohlaví?

Otázka č. 3: Kolik Vám je let?

Otázka č. 3 byla otázkou otevřenou, kde respondenti svůj věk mohli psát bez omezení. Otázka měla za úkol znázornit věkové zastoupení respondentů. Z grafu můžeme pozorovat, že nejvíce respondentů bylo ve věku 17 let, v celkovém zastoupení 30 (27,3 %) respondentů. Dále 26 (23,6 %) respondentů ve věku 16 let, 24 (21,8 %) respondentů ve věku 18 let, 17 (15,5 %) respondentů ve věkové kategorii 19 let, 8 (7,3 %) respondentů 15letých a 3 (2,7 %) respondenti 20letí. Nejméně respondentů bylo zaznamenáno ve věkové kategorii 21 a 22 let, z každé kategorie si tuto možnost zvolil pouze 1 (0,9 %) respondent.

Graf č. 3 – Kolik Vám je let?

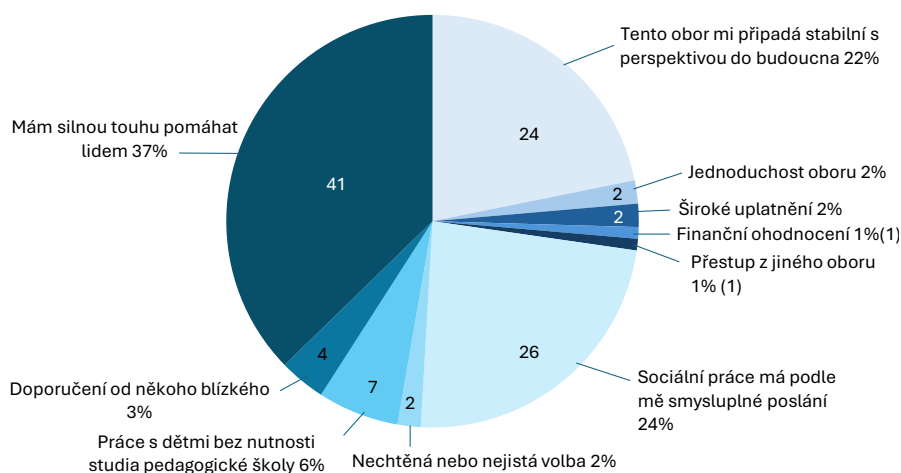

Otázka č. 4: Co Vás vedlo k tomu, že jste se rozhodli studovat sociální činnost?

Otázka č. 4 byla otázkou, které nabízela čtyři již předvolené možnosti. Těmi možnostmi bylo „Mám silnou touhu pomáhat lidem“, „Tento obor mi připadá stabilní s perspektivou do budoucna“, „Sociální práce má podle mě smysluplné poslání“ a „Finanční ohodnocení“. Zbytek odpovědí, co jsou v grafu zahrnuty jsou tzv. „Jiné“ odpovědi, které jsem dle obsahu

rozdělila do příbuzných kategorií. Tato otázka mi měla pomoci objasnit, jaký je nejčastější důvod pro volbu, kariéry sociálního pracovníka. Nejvíce zvolenou odpovědí bylo „Mám silnou touhu pomáhat lidem“, kterou zvolilo 41 (37 %) respondentů. Dále si 26 (24 %) respondentů zvolilo odpověď „Sociální práce má podle mě smysluplné poslání“, 24 (22 %) respondentů vybralo odpověď „Tento obor mi připadá stabilní s perspektivou do budoucna“, 7 (6 %) respondentů odpovědělo, že si tento obor zvolili na základě „Práce s dětmi bez nutnosti studia pedagogické školy“, 4 (3 %) respondenti se rozhodli studovat tento obor díky „Doporučení od někoho blízkého“, 2 (2 %) respondenti odpověděli „Jednoduchost oboru“, 2 (2 %) respondenti nechtěli studovat sociální činnost nebo nevěděli, co je vedlo ke studiu sociální činnosti, tudíž spadají do kategorie „Nechtěná nebo nejistá volba“ a 2 (2 %) respondenti odpověděli „Široké uplatnění“. Nejméně respondentů zvolilo možnost „Finanční ohodnocení“ a „Přestup z jiného oboru“, každou kategorii vybral pouze 1 (1 %) respondent.

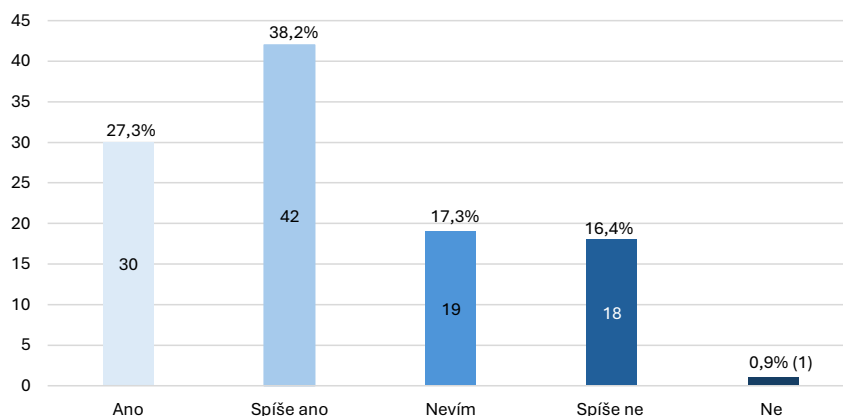
Graf č. 4 – Co Vás vedlo k tomu, že jste se rozhodli studovat sociální činnost?

Otázka č. 5. Budete chtít po dokončení školy i nadále pracovat v nějakém z odvětví sociální práce?

Otázka č. 5 byla otázkou uzavřenou, kde bylo na výběr pět možností. Touto otázkou jsem se snažila zjistit, kolik přesně studentů má po dokončení školy zájem dál pokračovat v sociální práci. Tato otázka sloužila zároveň i jako filtrační pro následující 2 otázky. Z grafu lze vyčíst, že nejčastěji zvolenou odpovědí bylo „Spíše ano“, které označilo 42 (38,2 %) respondentů. Dále 30 (27,3 %) respondentů zvolilo odpověď „Ano“, 19 (17,3 %) respondentů odpovědělo „Nevím“ a 18 (16,4 %) respondentů odpovědělo „Spíše ne“. Nejméně byla zvolena možnost „Ne“, kterou označil pouze 1 (0,9 %) respondent.

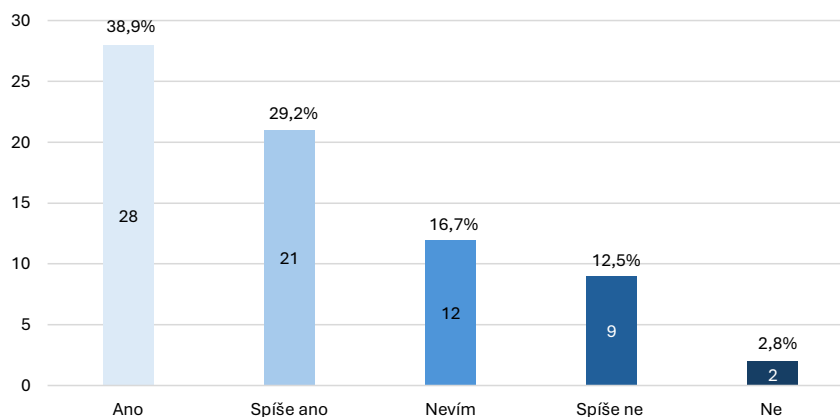
Graf č. 5 –Budete chtít po dokončení školy i nadále pracovat v nějakém z odvětví sociální práce?

Otázka č. 6: Budete chtít po dostudování školy nastoupit na vysokou či vyšší odbornou školu sociálního zaměření?

Otázka č. 6 byla otázkou uzavřenou a nabízela pět již předvolených odpovědí. Skrze otázku jsem zjišťovala, jestli je větší zájem o pokračování ve studiu či o vstup na pracovní trh. V grafu je znázorněno jenom 72 odpovědí. Z této otázky byli odloučeni respondenti, kteří neví nebo nechtějí dále pokračovat v sociální práci po škole, jelikož je dle mého názoru u nich pravděpodobnější, že i kdyby šli studovat dále, tak už to nebude v rámci sociální práce, což je pro můj výzkum nerelevantní. U studentů, kteří chtějí v sociální práci setrvat i po škole, spatřuji větší pravděpodobnost v pokračování v dalším studiu, které bude zahrnovat sociální práci. Z grafu je jednoznačně nejvíce zvolenou odpovědí „Ano“, zvolilo jí 28 (38,9 %) respondentů. Dále 21 (29,2 %) respondentů označilo možnost „Spíše ano“, 12 (16,7 %) respondentů zvolilo „Nevím“ a 9 (12,5 %) respondentů odpovědělo „Spíše ne“. Nejméně označovanou možností se stalo „Ne“, které zvolili pouze 2 (2,8 %) respondenti.

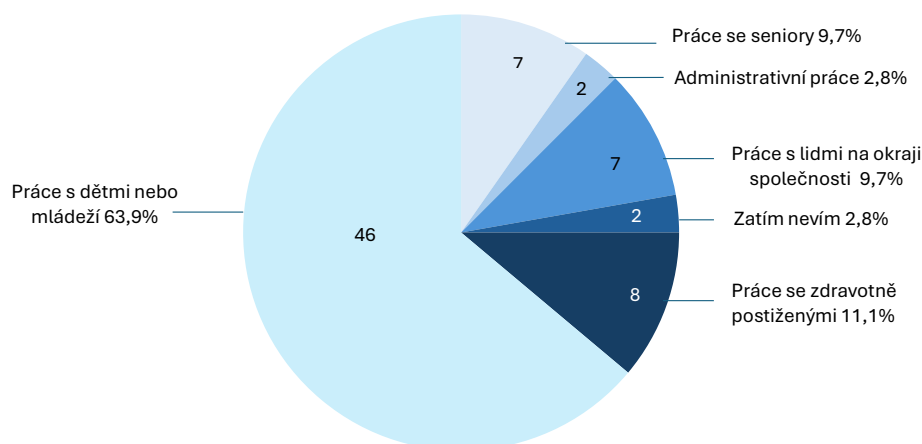
Graf č. 6 –Budete chtít po dostudování střední školy nastoupit na vysokou či vyšší odbornou školu?

Otázka č. 7: V jaké oblasti sociální práce byste chtěli v budoucnu pracovat?

Otázka č. 7 byla otázkou, která měla již předvolených pět možností a jednu otevřenou odpověď označenou jako „*Jiné*“, které jsem dle obsahu rozdělila do příbuzných kategorií. Otázka mi měla pomoc objasnit, která oblast působení sociální práce je mezi studenty nejoblíbenější. V grafu je znázorněno jenom 72 odpovědí. Z této otázky byli odloučeni respondenti, kteří neví nebo nechtějí dále pokračovat v sociální práci po škole, jejich odpovědi nejsou pro výzkum podstatné. Nejvíce zvolenou oblastí se stala odpověď „*Práce s dětmi nebo s mládeží*“, kterou zvolilo 46 (63,9 %) respondentů. Dále 8 (11,1 %) respondentů vybralo oblast „*Práce se zdravotně postiženými*“, 7 (9,7 %) respondentů označilo odpověď „*Práce se seniory*“, 7 (9,7 %) respondentů vybralo odpověď „*Práce s lidmi na okraji společnosti*“. Nejméně zvolenou odpovědí se stala „*Administrativní práce*“, kterou zvolili 2 (2,8 %) respondenti a možnost označenou jako „*Jiné*“, která obsahovala odpověď „*Zatím nevím*“, kterou také označili 2 (2,8 %) respondenti.

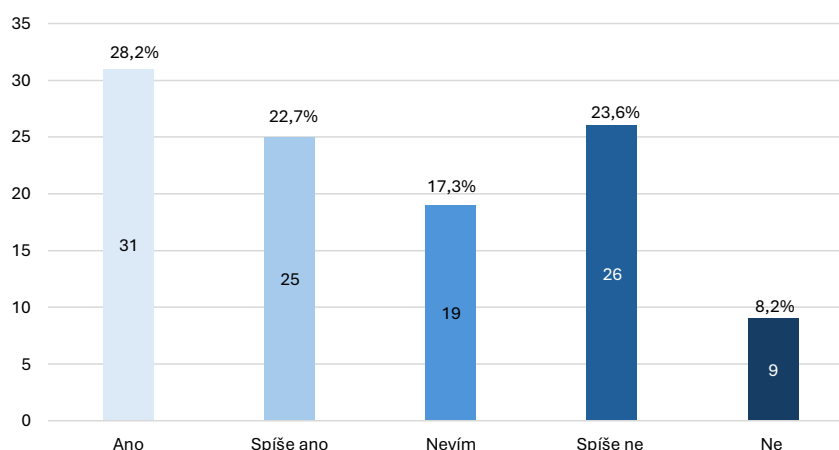
Graf č. 7–V jaké oblasti sociální práce byste chtěli v budoucnu pracovat?

Otázka č. 8: Máte pocit, že Vám škola nabízí dostatek praxe?

Otázka č. 8 byla otázkou uzavřenou s pěti již předvolenými možnostmi. U této otázky a následujících je už počet respondentů znovu 110. Skrze tuto otázku jsem se snažila objasnit, zda studenti považují možnosti praxe na škole za dostatečné. Z grafu vyplývá, že nejčastěji zvolenou odpovědí byla možnost „*Ano*“, kterou zvolilo 31 (28,2 %) respondentů. Dále 26 (23,6 %) respondentů označilo odpověď „*Spíše ne*“, 25 (22,7 %) respondentů odpověděli „*Spíše ano*“ a 19 (17,3 %) respondentů zvolilo možnost „*Nevím*“. Nejméně byla označena odpověď „*Ne*“, kterou označilo 9 (8,2 %) respondentů.

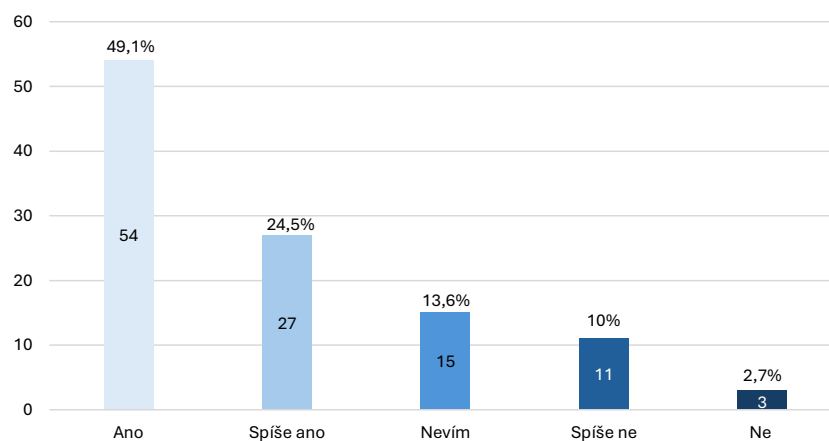
Graf č. 8–Máte pocit, že Vám škola poskytuje dostatek praxe?

Otázka č. 9: Uvítali byste více hodin praxe než teoretického učení?

Otázka č. 9 byla otázkou uzavřenou s pěti již předvolenými možnostmi. Otázka měla znázornit, zda by studenti uvítali více praxe v oboru. Jednoznačně nejvíce zvolenou odpovědí bylo „Ano“, kterou zvolilo 54 (49,1 %) respondentů. Dále 27 (24,5 %) respondentů zvolilo možnost „Spíše ano“, 15 (13,6 %) respondentů odpovědělo „Nevím“ a 11 (10 %) respondentů označilo „Spíše ne“. Nejméně zvolenou odpovědí bylo „Ne“, kterou zvolili pouze 3 (2,7 %) respondenti.

Graf č. 9–Uvítali byste více hodin praxe než teoretického učení?

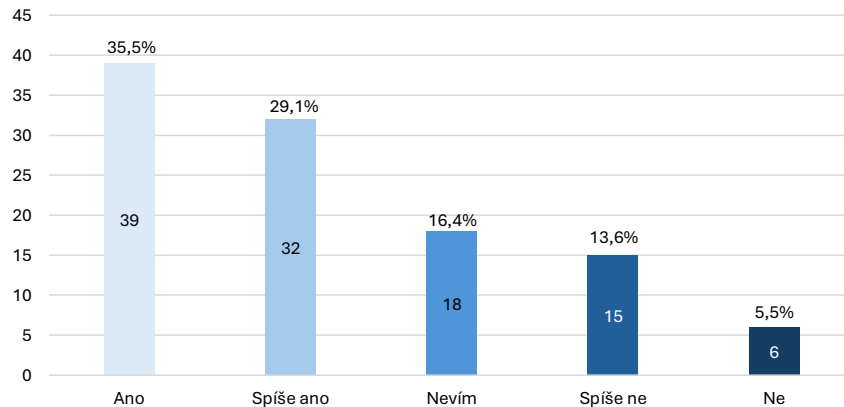

Otázka č. 10: Máte pocit, že Vás škola dostatečně informuje o rizicích povolání v sociální oblasti?

Otázka č. 10 byla otázkou uzavřenou a nabízela pěti již předvolených možností. Touto otázkou jsem se snažila zjistit, zda si přijdou studenti dostatečně informováni o rizicích sociální práce. Nejvíce označovanou odpovědí se stalo „Ano“, kterou označilo 39 (35,5 %) respondentů. Dále 32 (29,1 %) respondentů zvolilo odpověď „Spíše ano“, 18 (16,4 %)

respondentů označilo „Nevím“ a 15 (13,6 %) respondentů zvolilo odpověď „Spíše ne“. Nejméně zvolenou odpovědí se stala možnost „Ne“, tu označilo pouze 6 (5,5 %) respondentů.

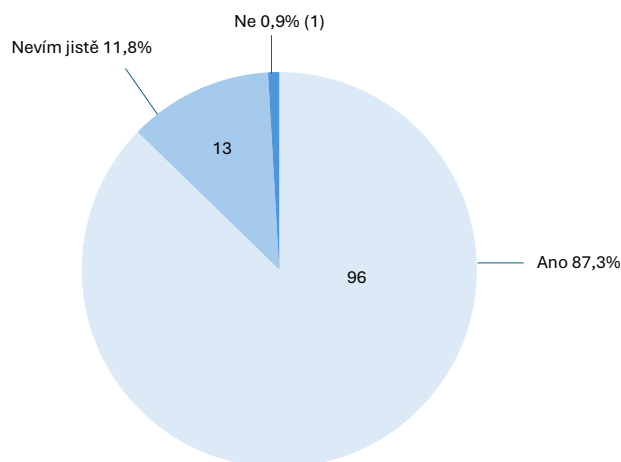
Graf č. 10–Máte pocit, že Vás škola dostatečně informuje o rizicích povolání v sociální oblasti?

Otázka č. 11: Myslíte si, že syndrom vyhoření může být problémem pro lidi pracující v oboru sociální práce?

Otázka č. 11 byla otázkou uzavřenou, která měla již tři předvolené odpovědi. Tato otázka sloužila k ověření, zda studenti opravdu mají o vybraných rizicích v sociální práci povědomí. Nejvíce označenou odpovědí bylo „Ano“, kterou označilo 96 (87,3 %) respondentů. Odpověď „Nevím jistě“ zvolilo 13 (11,8 %) respondentů a nejméně označenou odpovědí bylo „Ne“, kterou označil pouze 1 (0,9 %) respondent.

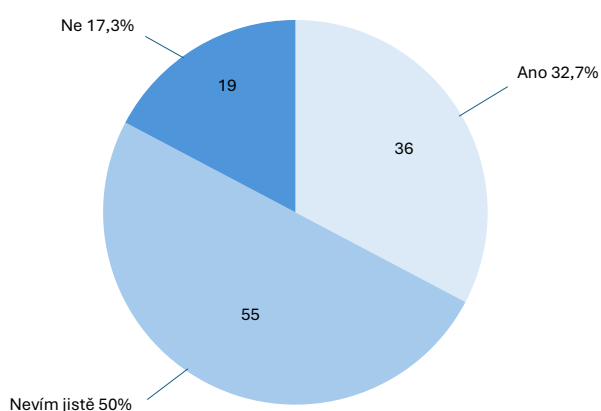
Graf č. 11–Myslíte si, že syndrom vyhoření může být problémem pro lidi pracující v oboru sociální práce?

Otázka č. 12: Myslíte si, že se se syndromem pomocníka mohou setkat lidé pracující v oboru sociální práce?

Otázka č. 12 byla otázkou uzavřenou, která měla již tři předvolené odpovědi. Tato otázka sloužila k ověření, zda studenti opravdu mají o vybraných rizicích v sociální práci povědomí. Nejvíce označenou odpovědí byla možnost „*Nevím jistě*“, kterou označilo 55 (50 %) respondentů. Odpověď „*Ano*“ zvolilo 36 (32,7 %) respondentů a nejméně zvolenou odpovědí se stalo „*Ne*“, to označilo 19 (17,3 %) respondentů.

Graf č. 12–Myslíte si, že se se syndromem pomocníka mohou setkat lidé pracující v oboru sociální práce?

7.2 Vyhodnocení hypotéz

Statistické ověření hypotéz bylo uskutečněno prostřednictvím metody chí-kvadrát a testu porovnávání četností dvou kategorií.

H1: Mladší studenti (15-17 let) častěji preferují práci s dětmi a mládeží než starší studenti (18 a více let).

H0: Věk studentů nemá vliv na preferenci práce s dětmi a mládeží

Výpočet hypotézy byl realizovaný na základě otázky č. 3, týkající se věku respondentů a otázky č. 7 zabývající se budoucí oblasti působení v rámci sociální práce. Ve výpočtu nejsou zahrnuty odpovědi respondentů, kteří zvolili neutrální možnost odpovědi.

Empirická četnost:

Tabulka 1 Empirické četnosti H1

Věk	Děti a mládež	Jiná oblast soc. práce	Celkem
15-17 let	26	14	40
18 a více let	20	12	32
Celkem	46	26	72

Teoretická četnost:

Tabulka 2 Teoretické četnosti H1

Věk	Děti a mládež	Jiná oblast soc. práce	Celkem
15-17 let	25,6	14,4	40
18 a více let	20,4	11,6	32
Celkem	46	26	72

Teoretická četnost byla počítána dle vzorce:

$$\frac{\text{součet řádků empir. četností} \times \text{součet sloupců empir. četností}}{\text{počet prvků (n)}}$$

Testové kritérium:

Tabulka 3 Testové kritérium H1

Věk	Děti a mládež	Jiná oblast soc. práce
15-17 let	0,00625	0,01
18 a více let	0,0078	0,0138
Součet hodnot tabulky	0,03785	

$$TK = 0,03785$$

Testové kritérium bylo počítáno dle vzorce:

$$\frac{(\text{empirická četnost} - \text{teoretická četnost})^2}{\text{teoretická četnost}}$$

Kritická hodnota:

$$\text{Stupeň volnosti: } df = (2 - 1) \times (2 - 1) = 1, \quad df = 1$$

$$\text{Úroveň významnosti: } \alpha = 0,05$$

$$KH = 3,841$$

$$TK (0,03785) < KH (3,841)$$

Výpočet bylo zjištěno, že testové kritérium je menší než kritická hodnota. Z tohoto důvodu byla přijata nulová hypotéza a závěr zní, že neexistuje statisticky významný rozdíl mezi věkem a vlivem na preferenci práce s dětmi a mládeží. Hypotéza č. 1: „*Mladší studenti (15-17 let) častěji preferují práci s dětmi a mládeží než starší studenti (18 a více let)*“ se nepotvrdila.

H2: Studenti, kteří uvedli jako hlavní důvod k volbě kariéry sociálního pracovníka silnou touhu pomáhat lidem, častěji plánují po škole zůstat v sociální oblasti než studenti, co uvedli jiný důvod.

H0: Neexistuje souvislost mezi důvodem silné touhy pomáhat lidem a plánem zůstat v sociální oblasti po škole.

Výpočet hypotézy byl realizovaný na základě otázky č. 4, týkající se důvodu volby kariéry sociálního pracovníka a otázky č. 5 zabývající se setrváním v rámci oboru i po ukončení školy. Ve výpočtu nejsou zahrnuty odpovědi respondentů, kteří zvolili neutrální možnost odpovědi.

Empirická četnost:

Tabulka 4 Empirické četnosti H2

	Bude pokračovat v oboru	Nebude pokračovat v oboru	Celkem
Touha pomáhat lidem	30	6	36
Jiný důvod	42	13	55
Celkem	72	19	91

Teoretická četnost:

Tabulka 5 Teoretická četnost H2

	Bude pokračovat v oboru	Nebude pokračovat v oboru	Celkem
Touha pomáhat lidem	28,48	7,52	36
Jiný důvod	43,52	11,48	55
Celkem	72	19	91

Teoretická četnost byla počítána dle vzorce:

$$\frac{\text{součet řádků empir. četností} \times \text{součet sloupců empir. četností}}{\text{počet prvků (n)}}$$

Testové kritérium:

Tabulka 6 Testové kritérium H2

	Bude pokračovat v oboru	Nebude pokračovat v oboru
Touha pomáhat lidem	0,081	0,307
Jiný důvod	0,053	0,201

TK = 0,642

Testové kritérium bylo počítáno dle vzorce:

$$\frac{(\text{empirická četnost} - \text{teoretická četnost})^2}{\text{teoretická četnost}}$$

Kritická hodnota:

Stupeň volnosti: $df = (2 - 1) \times (2 - 1) = 1$, $df = 1$

Úroveň významnosti: $\alpha = 0,05$

KH = 3,841

TK (0,642) < KH (3,841)

Výpočtem bylo zjištěno, že testové kritérium je menší než kritická hodnota. Z tohoto důvodu byla přijata nulová hypotéza a závěr zní, že neexistuje statisticky významný rozdíl mezi důvodem silné touhy pomáhat lidem a plánem zůstat v sociální oblasti po škole. Hypotéza č. 4: „*Studenti, kteří uvedli jako hlavní důvod k volbě kariéry sociálního pracovníka silnou touhu pomáhat lidem, častěji plánují po škole zůstat v sociální oblasti než studenti, co uvedli jiný důvod motivace*“ se nepotvrdila.

H3: Studenti, kteří nejsou spokojeni s množstvím praxe, si častěji přejí více praktické výuky než studenti, kteří jsou s množstvím praxe spokojeni.

H0: Neexistuje souvislost mezi spokojeností s praxí a zájmem o více praxe.

Výpočet hypotézy byl realizovaný na základě otázky č. 8 týkající se spokojenosti s množstvím praxe a otázky č. 9 zabývající se dotazem, zda by respondenti ocenili více hodiny praxe. Ve výpočtu nejsou zahrnuty odpovědi respondentů, kteří zvolili neutrální možnost odpovědi.

Empirická četnost:

Tabulka 7 Empirické četnosti H3

	Chtějí více praxe	Nechtějí více praxe	Celkem
Spokojení s praxí	34	15	49
Nespokojení s praxí	35	1	36
Celkem	69	16	85

Teoretická četnost:

Tabulka 8 Teoretická četnost H3

	Chtějí více praxe	Nechtějí více praxe	Celkem
Spokojení s praxí	39,78	9,22	49
Nespokojení s praxí	29,22	6,78	36
Celkem	69	16	85

Teoretická četnost byla počítána dle vzorce:

$$\frac{\text{součet řádků empir. četností} \times \text{součet sloupců empir. četností}}{\text{počet prvků (n)}}$$

Testové kritérium:

Tabulka 9 Testové kritérium H3

	Chtějí více praxe	Nechtějí více praxe
Spokojení s praxí	0,84	3,62
Nespokojení s praxí	1,14	4,93

$$TK = 10,53$$

Testové kritérium bylo počítáno dle vzorce:

$$\frac{(\text{empirická četnost} - \text{teoretická četnost})^2}{\text{teoretická četnost}}$$

Kritická hodnota:

$$\text{Stupeň volnosti: } df = (2 - 1) \times (2 - 1) = 1, \quad df = 1$$

$$\text{Úroveň významnosti: } \alpha = 0,05$$

$$KH = 3,841$$

$$TK (10,53) > KH (3,841)$$

Výpočtem bylo zjištěno, že testové kritérium je větší než kritická hodnota. Z tohoto důvodu byla přijata alternativní hypotéza a závěr zní, že mezi spokojeností s praxí a přáním mít více praxe existuje statisticky významný vztah. Hypotéza č. 3: „*Studenti, kteří nejsou spokojeni s nabídkou praxe, si častěji přejí více praktické výuky než studenti, kteří jsou s množstvím praxe spokojeni*“ se potvrdila.

H4: Mladší studenti (15–17 let) častěji zvažují studium na vysoké nebo vyšší odborné škole než studenti starší (18 a více let).

H0: Neexistuje souvislost mezi věkem a zájmem o další studium.

Výpočet hypotézy byl realizovaný na základě otázky č. 3 týkající se věku respondentů a otázky č. 6 zabývající se dotazem, zda respondenti chtějí pokračovat dál ve studiu na vysoké škole či vyšší odborné škole. Ve výpočtu nejsou zahrnuty odpovědi respondentů, kteří zvolili neutrální možnost odpovědi.

Empirická četnost:

Tabulka 10 Empirické četnosti H4

Věk	Chtějí pokračovat ve studiu	Nechtějí pokračovat ve studiu	Celkem
15-17 let	27	6	33
18 a více let	21	6	27
Celkem	48	12	60

Teoretická četnost:

Tabulka 11 Teoretické četnosti H4

Věk	Chtějí pokračovat ve studiu	Nechtějí pokračovat ve studiu	Celkem
15-17 let	26,4	6,6	33
18 a více let	21,6	5,4	27
Celkem	48	12	60

Teoretická četnost byla počítána dle vzorce:

$$\frac{\text{součet řádků empir. četností} \times \text{součet sloupců empir. četností}}{\text{počet prvků (n)}}$$

Testové kritérium:

Tabulka 12 Testové kritérium H4

Věk	Chtějí pokračovat ve studiu	Nechtějí pokračovat ve studiu
15-17 let	0,014	0,055
18 a více let	0,017	0,067
Součet hodnot tabulky	0,153	

TK = 0,153

Testové kritérium bylo počítáno dle vzorce:

$$\frac{(\text{empirická četnost} - \text{teoretická četnost})^2}{\text{teoretická četnost}}$$

Kritická hodnota:

Stupeň volnosti: $df = (2 - 1) \times (2 - 1) = 1$, $df = 1$

Úroveň významnosti: $\alpha = 0,05$

KH = 3,841

TK (0,153) < KH (3,841)

Výpočtem bylo zjištěno, že testové kritérium je menší než kritická hodnota. Z tohoto důvodu byla přijata nulová hypotéza a závěr zní, že neexistuje statisticky významný rozdíl mezi věkem a zájmem o další studium. Hypotéza č. 4: „*Mladší studenti (15–17 let) častěji zvažují další studium než studenti starší (18 a více let)*“ se nepotvrdila.

7.3 Interpretace zjištěných dat

Tato část se bude soustředit na analyzování výsledků dotazníkového šetření a jejich možné souvislosti s teoretickými poznatky a širší kontext, který může ovlivňovat odpovědi respondentů.

Výsledek otázky číslo 4 ukazuje, že motivace založená na touze pomáhat a poslání je pro studenty důležitější než materiální motivy, jako je finanční ohodnocení. Výsledek rovněž odpovídá Teorii spravedlnosti, která předpokládá, že jednotlivci vnímají odměny (v tomto případě hodnotu jejich práce) v souladu s jejich vynaloženým úsilím. Podle této teorie se studenti, kteří si volí kariéru sociálních pracovníků, zaměřují více na emocionální a hodnotové odměny než na finanční kompenzace.

Otázka číslo 5 a její výsledky na téma pokračování v sociální práci po dokončení školy mohou být propojeny s Teorií očekávání, která se zaměřuje na to, jak jednotlivci vztah mezi jejich úsilím a očekávanými výsledky. V případě sociální práce mohou studenti, kteří zvolili odpověď „*Ano*“ nebo „*Spíše ano*“, věřit, že jejich vynaložené úsilí při studiu bude v budoucnosti oceněno pozitivními výsledky, jako je profesní uspokojení a smysluplnost práce.

Dalším důležitým tématem byla ochota studentů dál se vzdělávat, což zjišťovala otázka číslo 6. Výsledky mohou být propojeny s Maslowovou teorií potřeb, která tvrdí, že lidé mají různé úrovně potřeb, od základních až po potřeby seberealizace. V tomto případě ti studenti,

kteří zvolili odpověď typu „*Ano*“ a „*Spíše ano*“, mohou vnímat potřebu dalšího vzdělání jako způsob, jak naplnit své vyšší potřeby seberealizace a profesního růstu v oblasti sociální práce. Samozřejmě se výsledky mohou pojit i s Teorií očekávání, kdy mohou například studenti očekávat, že pokud budou mít vyšší vzdělání, tak se jim toto úsilí vyplatí v podobě lepších pracovních příležitostí a vyšší profesní hodnoty.

Otázka číslo 7 se soustředila na preferované oblasti sociální práce. Výsledky vypovídají o tom, že studenti, si častěji vybírají práci s dětmi nebo mládeží, což může být způsobeno zvýšeným osobním zájmem o tuto věkovou skupinu nebo silným vnímáním smysluplnosti a hodnoty této oblasti. Tento trend může odrážet i obecnou preferenci pro práci, která má přímý vliv na mladé lidi a jejich rozvoj. Může se tak jednat o odpověď na Maslowovu hierarchii potřeb, kde například práce s dětmi a mládeží může splňovat potřebu seberealizace a příspěvku k něčemu většímu, například formování budoucnosti mladé generace. Zároveň otázka ukazuje, že sociální práce je vnímaná jako oblast, která nabízí různorodé možnosti.

V otázce vyváženosti teorie a praxe, kterou řešila otázka 9, studenti vyjádřili silnou potřebu většího počtu praktické výuky. To by mohlo být pro školy výzvou k zvážení revize svých studijních plánů, s cílem poskytnout více příležitostí k praxi, které by studentům pomohly lépe se připravit na profesní život v sociální práci.

Další oblastí výzkumu byla informovanost studentů o rizicích spojených s výkonem této profese. Otázka číslo 10 naznačuje, že i když je informovanost o rizicích na relativně vysoké úrovni, stále existuje určitý prostor pro zlepšení. Školy by měly zvážit posílení výuky a diskusi o rizicích v sociální práci, a to nejen teoreticky, ale i prostřednictvím praktických zkušeností, které by studentům umožnily lépe se připravit na potenciální výzvy, kterým mohou čelit v praxi.

S tím souvisí i otázka číslo 11 a 12. Výsledky otázky 11 ukazují, že většina studentů si je vědoma potencionálních rizik, která syndrom vyhoření představuje pro pracovníky v sociální sféře. Výsledek otázky 12 vypovídají o tom, že polovina studentů pravděpodobně vůbec neví, co syndrom pomocníka je. Vzhledem k tomu, že syndrom pomocníka je jedním z klíčových rizik v profesích, které zahrnují intenzivní kontakt s klienty a jejich problémy, měly by školy věnovat větší pozornost této problematice a zahrnout ji do výuky a praktických příkladů.

7.4 Závěr výzkumného šetření

Tato kapitola se bude soustředit na zodpovězení výzkumných otázek a shrnutí výsledků statistického ověření stanovených hypotéz.

Odpověď na první výzkumnou otázku „*Jaký je nejčastější důvod toho, proč si studenti volí kariéru sociálního pracovníka?*“ byla zjišťována skrze dotazníkovou položku číslo 4, z které můžeme jednoznačně vyhodnotit, že tento důvod je silná touha pomoci lidem. Tuto možnost odpovědi zvolilo 41 (37 %) respondentů.

Druhá výzkumná otázka „*Jaké je nejčastější odvětví sociální práce, do kterého studenti chtějí vstoupit?*“ byla vyhodnocena na základě dotazníkové položky číslo 7. Na tuto otázku byla nejvíce zvolenou odpovědí práce s dětmi nebo mládeží. Tuto možnost odpovědi označilo 46 (63,9 %) respondentů.

Odpověď na třetí výzkumnou otázku „*Jak studenti vnímají rizika spojená se sociální prací a do jaké míry jsou s nimi seznámeni?*“ byla zjišťována skrze dotazníkovou položku číslo 10,11 a 12. Na základě položky číslo 10 lze vyhodnotit, že studenti mají pocit, že jsou s riziky sociální práce seznámeni dostatečně, jelikož na tuto otázku odpovědělo 39 (35,5 %) respondentů kladně. Jejich tvrzení jsem si chtěla ověřit, a proto jsem do dotazníku přidala otázky týkající se přímo dvou rizik sociální práce. Položka číslo 11 ukázala, že si studenti myslí, že syndrom vyhoření může být pro lidi pracující v oboru sociální práce problémem, konkrétně tuto možnost označilo 96 (87,3 %) respondentů, což podporuje myšlenku toho, že jsou s tímto rizikem studenti obeznámeni. Naopak položka číslo 12 poukázala na to, že 55 (50 %) respondentů neví jistě, zda se sociální pracovníci mohou setkat se syndromem pomocníka v sociální práci, je tedy vidět, že i když si studenti přijdou informovaní dostatečně, je zde ještě prostor pro zlepšení.

Čtvrtá výzkumná otázka ve znění „*Mají studenti zájem o pokračování ve studiu v rámci sociální práce nebo dávají přednost vstupu na pracovní trh?*“ byla vyhodnocována na základě dotazníkové položky číslo 6. Odpovědí na tuto otázku je kladná, 28 (38,9 %) studentů odpovědělo, že chtějí pokračovat ve studiu a 21 (29,2 %) spíše chce pokračovat ve studiu.

Odpověď na poslední výzkumnou otázku „*Jaké pohlaví si častěji volí kariéru sociálního pracovníka?*“ lze vyhodnotit z dotazníkové položky číslo 2, kdy se žen do výzkumu zapojilo celkem 106 (96,4 %), naopak muži se do výzkumu zapojili pouze 4 (3,6 %). Takovýto velký statistický rozdíl mezi zapojení jednotlivých pohlaví může naznačovat zejména fakt, že zájem o obor sociální činnost, tedy i zájem o kariéru sociálních pracovníků, mají zpravidla více ženy než muži.

Co se týče statistického ověřování stanovených hypotéz, tak se většina z mých predikcí nepotvrdila, 3 ze 4 hypotéz byly zamítnuty.

Hypotéza číslo 1 ve znění „*Mladší studenti (15-17 let) častěji preferují práci s dětmi a mládeží než starší studenti (18 a více let)*“ byla zamítnuta a ukázala, že tento typ práce je atraktivní pro studenty bez ohledu na jejich věkovou skupinu. Mladší i starší studenti se mohou cítit k dětem blíže, což může být důvodem jejich volby této oblasti, nebo se může jednat o obecný zájem o smysluplnou práci s mladou generací. Doporučením pro školy by mohlo být, že by měly i nadále podporovat a rozvíjet odbornou přípravu v této oblasti.

Hypotéza číslo 2 v plném znění „*Studenti, kteří uvedli jako hlavní důvod k volbě kariéry sociálního pracovníka silnou touhu pomáhat lidem, častěji plánují po škole zůstat v sociální oblasti než studenti, co uvedli jiný důvod*“ byla na základě výpočtu zamítnuta, protože rozdíl mezi skupinami nebyl statisticky významný. Přesto však výsledek nabízí důležitý vhled, ačkoliv silná touha pomáhat lidem byla nejčastěji uváděným důvodem pro vstup do oboru sociální práce, neukázala se jako klíčový faktor při rozhodování, zda v sociální oblasti setrvat i po ukončení školy. To naznačuje, že samotná vnitřní motivace nemusí být dostačující pro dlouhodobé působení v náročném profesním prostředí sociální práce a že roli pravděpodobně hrají i další faktory, jako jsou zkušenosti z praxe nebo pracovní podmínky.

Hypotéza číslo 3 ve znění „*Studenti, kteří nejsou spokojeni s množstvím praxe, si častěji přejí více praktické výuky než studenti, kteří jsou s množstvím praxe spokojeni*“ byla potvrzena a může pro mnohé působit jednoduše, ale přinesla opravdu překvapivý výsledek. Z výsledků je totiž patrné, že i mezi studenty, kteří deklarovali spokojenost s nabídkou praxe, by značná část uvítala více praktické výuky. To naznačuje, že stávající systém praxí sice může být vnímán jako dostačující, ale studenti vnímají větší objem praktických zkušeností jako žádoucí. V kontextu přípravy na profesi v sociální oblasti je tento závěr důležitý a může být impulzem pro školy navýšit počet hodin praktické výuky.

Hypotéza číslo 4 v plném znění „*Mladší studenti (15–17 let) častěji zvažují studium na vysoké nebo vyšší odborné škole než studenti starší (18 a více let)*“ se nepotvrdila, tento výsledek naznačuje, že věk nemusí být klíčovým faktorem ovlivňujícím rozhodnutí pokračovat ve studiu. Pravděpodobně jsou důležitější jiné faktory, jako je osobní motivace, studijní výsledky, podpora rodiny a další.

ZÁVĚR

Během psaní bakalářské práce jsem využila poznatků z odborné literatury, která byla především zaměřená na oblasti sociální práce, ale také i odborné publikace z oboru psychologie.

První kapitola teoretické části přibližuje historii sociální práce na území České republiky, druhá kapitola se zaměřuje na definici sociální práce a význam sociální práce, který je provázaný s hodnotami. Třetí kapitola se soustředí na metody sociální práce, čtvrtá kapitola objasňuje pohled na sociálního pracovníka, jako na profesi a taky na rizika této práce. Poslední pátá kapitola je věnována motivaci a motivačním teoriím, které jsou prakticky aplikované na sociální práci.

Praktická část obsahuje metodologii práce, metoda sběru dat, cílovou skupinu respondentů, výzkumné otázky, hypotézy a pak samotné vyhodnocení dotazníkového šetření, vyhodnocení hypotéz a interpretaci shromážděných dat.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaké důvody vedou studenty středních škol se specializací v sociální činnosti k volbě kariéry sociálního pracovníka a tento cíl se podařilo naplnit. Byly identifikovány hlavní důvody, které ovlivňují rozhodování studentů o jejich profesní cestě, jimiž jsou silná touha pomoci lidem, smysluplné poslání, stabilita a perspektiva do budoucnosti.

Díličí cíle práce se také podařilo objasnit. Bylo zjištěno, že mezi studenty panuje silný zájem o práce s dětmi a mládeží, což se ukázal být i jako nejatraktivnější oblast budoucího uplatnění. Překvapivě vysoký zájem byl také o práci se zdravotně postiženými. Ohledně kvality odborné praxe většina studentů uvádí, že vidí rozsah praxe jako dostačující, přes to však značná část odpovědí poukazuje na opačný názor, to naznačuje jistou nejednotnost v názorech na tohle téma u studentů. Pokud jde o vědomí rizik povolání, studenti si velmi dobře uvědomují hrozbu syndromu vyhoření, ale s pojmem syndrom pomocníka nejsou dostatečně obeznámeni. Více než polovina respondentů chce pokračovat ve studiu na vyšší odborné škole nebo vysoké škole, což naznačuje silnou motivaci k dalšímu vzdělání v oboru.

Na základě zjištěných dat by bylo na místě doporučit školám i zřizovatelům, aby více zohledňovaly roli kvalitní praxe a zároveň otevíraly diskusi se studenty o jejich představách o budoucnosti v oboru, jelikož je patrné, že studenti mají zájem o více praktické výuky. Zároveň by zde mohl vzniknout i impuls pro vysoké a vyšší školy, aby například navýšily kapacity oborů se zaměřením na sociální práci nebo zařadily více oborů, které se budou na oblast sociální práce a jím podobným oblastem zabývat, jelikož opravdu velké procentu studentů, chce v rámci sociální práce dále pokračovat ve studiu.

Na tuto práci lze navázat dalšími výzkumy. Do budoucna by bylo zajímavé zaměřit se na srovnání motivace studentů sociální činnosti s motivací studentů jiných humanitních oborů nebo zaměřit se na sledování vývoje postojů studentů v čase nebo rozšířit výzkum na širší vzorek škol v celé republice.

POUŽITÁ LITERATURA

- GULOVÁ, Lenka. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Pedagogika. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3379-1
- HOLÁ, Lenka. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Psyché. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4109-3.
- ELICHOVÁ, Markéta. *Sociální práce: aktuální otázky*. Online. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0080-4. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/kniha/socialni-prace-3094/>. [cit. 2024-11-30].
- KODYMOVÁ, Pavla. *Historie české sociální práce v letech 1918-1948*. V Praze: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2256-9.
- KOLMAN, Luděk. *Motivace, produktivita a způsob života*. Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 978-80-7201-892-5
- MÁTEL, Andrej. *Teorie sociální práce I: sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. Praha: Grada Publishing, 2019. ISBN 978-80-271-2220-2
- MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-502-8
- MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0592-7.
- PROVAZNÍK, Vladimír a KOMÁRKOVÁ, Růžena. *Motivace pracovního jednání*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1996. ISBN 80-7079-283-3.
- ŠŤASTNÁ, Jaroslava. *Když se řekne komunitní práce*. Online. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3356-5. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/kniha/kdyz-se-rekne-komunitni-prace-5694/>. [cit. 2024-12-11].
- ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Krize a krizová intervence*. Psyché. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-247-5327-0. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/e-kniha/krize-a-krizova-intervence-2095805/> [cit. 2024-12-11].
- VENGLÁŘOVÁ, Martina. *Sestry v nouzi: syndrom vyhoření, mobbing, bossing*. Online. Sestra. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3174-2. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/kniha/sestry-v-nouzi-1881/>. [cit. 2024-12-05]

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

KODYMOVÁ, Pavla. Třikrát memorandum sociálních pracovníků aneb historie trochu jinak. Online. *Sociální práce*. 2018. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/fakta-legislativa-dokumenty/trikrat-memorandum-socialnich-pracovniku-aneb-historie-trochu-jinak/>. [cit. 2024-11-22].

ZÁKON č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. Praha: AION CS, [cit. 2024-12]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

PŘÍLOHY

Příloha A – Dotazník

1. Uveďte název školy, kde studujete

2. Jaké je Vaše pohlaví?
 - a. Žena
 - b. Muž

3. Kolik Vám je let?

4. Co Vás vedlo k tomu, že jste se rozhodli studovat sociální činnost?
 - a. Mám silnou touhu pomáhat lidem
 - b. Sociální práce má podle mě smysluplné poslání
 - c. Finanční ohodnocení
 - d. Jiné (vlastní odpověď)

5. Budete chtít po dokončení školy i nadále pracovat v nějakém z odvětví sociální práce?
 - a. Ano
 - b. Spíše ano
 - c. Nevím
 - d. Spíše ne
 - e. Ne

6. Budete chtít po dostudování střední školy nastoupit na vysokou či vyšší odbornou školu sociálního zaměření?
- Ano
 - Spíše ano
 - Nevím
 - Spíše ne
 - Ne
7. V jaké oblasti sociální práce byste chtěli v budoucnu pracovat?
- Práce s dětmi nebo s mládeží
 - Práce se seniory
 - Práce s drogově závislými
 - Práce se zdravotně postiženými
 - Administrativní práce na úřadě
 - Práce s lidmi bez domova
 - Vlastní odpověď
8. Máte pocit, že Vám škola nabízí dostatek praxe?
- Ano
 - Spíše ano
 - Nevím
 - Spíše ne
 - Ne
9. Uvítali byste více hodin praxe než teoretického učení?
- Ano
 - Spíše ano
 - Nevím
 - Spíše ne
 - Ne

10. Máte pocit, že Vás škola dostatečně informuje o rizicích povolání v sociální oblasti?

- a. Ano
- b. Spíše ano
- c. Nevím
- d. Spíše ne
- e. Ne

11. Myslíte si, že syndrom vyhoření může být problémem pro lidi pracující v sociální práci?

- a. Ano
- b. Nevím, jistě
- c. Ne, nemyslím si to

12. Myslíte si, že se se syndromem pomocníka mohou setkat lidé pracující v oboru sociální práce?

- a. Ano
- b. Nevím, jistě
- c. Ne